

DANKZIJ CAO ALBEMARLE EN CAO GRONTMIJ
KAN ZIJ STRAKS NAAR SCHOOL

SOLIDARITEIT IN KAART

Jaaratlas 2015

Mondiaal **FNV**

INHOUDSOPGAVE

WERELDKAART PROGRAMMALANDEN

Oegandese bloemenbond is terug!	2
Voor Bengaalse leerlooiers zijn de	4
Middeleeuwen binnenkort voorbij	5

WERELDKAART FNV SOLIDARITEITSPROJECTEN

Maria Mercedes wil nieuwe dingen leren	6
Vrouwen op het Marokkaanse platteland	8
doen hun mond open	9
Het organiseren van de migrant	10
Rechten voor seksuele minderheden op de werkvloer	11

WERELDKAART VAKBONDSRECHTEN

Onze misdaad: vakbondsactivisme	12
Oudste beroep ter wereld met de jongste rechten	14

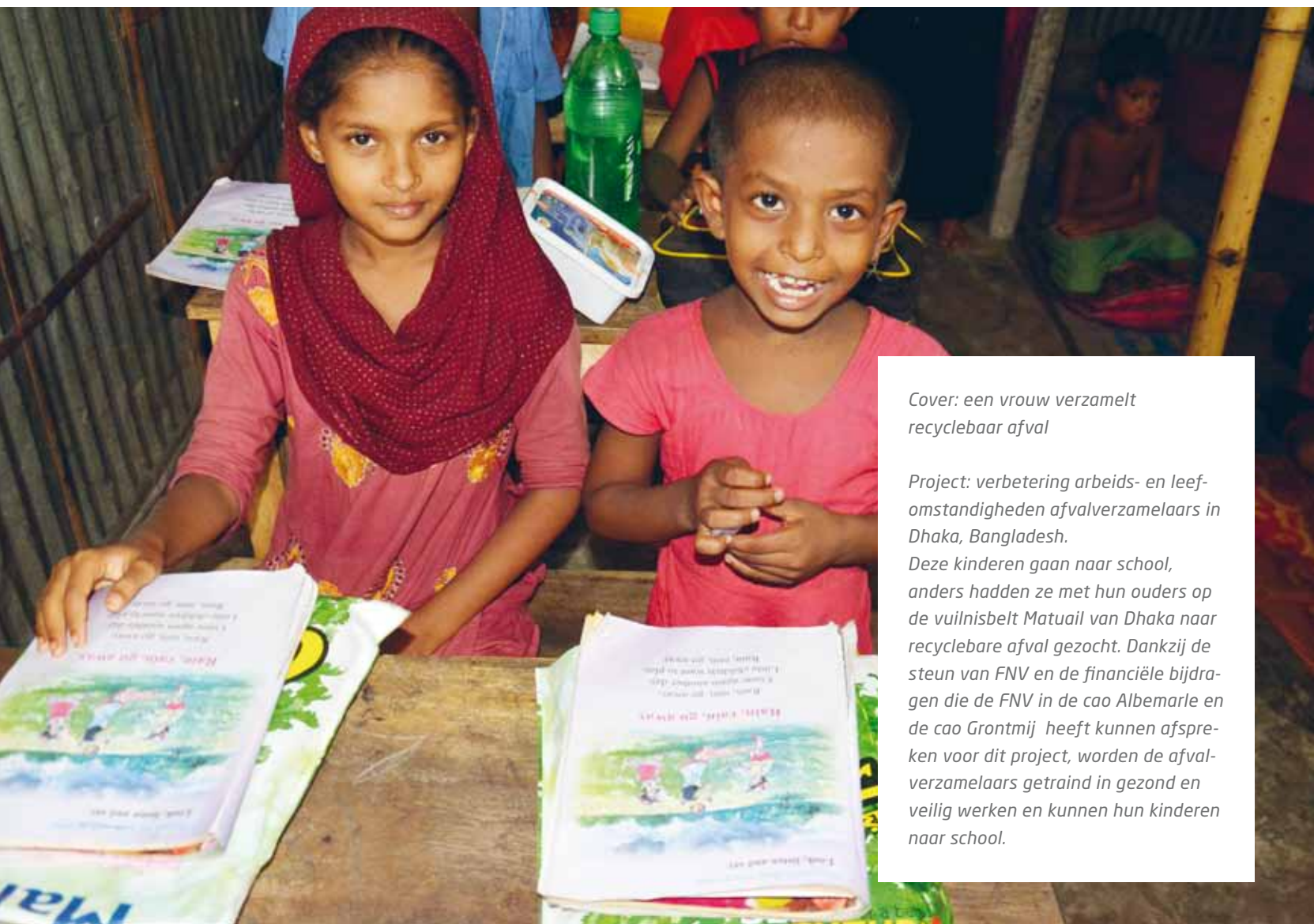
WERELDKAART PRECARIOUS WORK

Gewoon goed werk 'at the movies'	16
Het Akkoord van Amsterdam	18

WERELDKAART IMVO

Groeiend begrip in de file van Dhaka	20
Sjoemelplantages!	22
40 jaar FNV Mondiaal	24
Over het werk van Mondiaal	26
Feiten en cijfers	27

Coverfoto: Mohammed Ponir Hossain / Hollandse Hoogte, onderstaande foto: Astrid van Unen

Cover: een vrouw verzamelt recyclebaar afval

Project: verbetering arbeids- en leefomstandigheden afvalverzamelaars in Dhaka, Bangladesh.

Deze kinderen gaan naar school, anders hadden ze met hun ouders op de vuilnisbelt Matuail van Dhaka naar recyclebare afval gezocht. Dankzij de steun van FNV en de financiële bijdragen die de FNV in de cao Albemarle en de cao Grontmij heeft kunnen afspreken voor dit project, worden de afvalverzamelaars getraind in gezond en veilig werken en kunnen hun kinderen naar school.

VOORWOORD EEN HELSE TAAK

In het voorwoord van de Jaaratlas van 2014 konden we melden dat er een initiatief was genomen tot een *sectorconvenant* in de textielketen. De aanleiding was minder zonnig: ruim duizend arbeiders hadden de dood gevonden toen een fabrieksgebouw was neergestort in Bangladesh. Het was hoog tijd dat de textielsector z'n verantwoordelijkheid nam voor de vele misstanden.

Afgelopen jaar is er goede voortgang geboekt. Het textielconvenant is zo goed als rond. We zijn vooral blij met de druk die de minister voor Buitenlandse Handel, Lillianne Ploumen, op de textielsector heeft uitgeoefend. Tegelijkertijd blijft waakzaamheid geboden. Het convenant zal z'n waarde in de praktijk moeten laten zien: worden de omstandigheden voor de arbeiders in het begin van de keten echt beter? Mondiaal FNV zet vooral in op het versterken van lokale vakbonden. Samen met de CNV en de Fair Wear Foundation hebben we in 2015 een groot project opgezet om lokale bonden in staat te stellen een rol te spelen in het controleren en verbeteren van de arbeidsomstandigheden onderin de productieketen. Naast de textielsector zijn er nog tal van andere sectoren waar verbeteringen in de productieketen broodnodig zijn. Hoog tijd dat ook daar het internationale bedrijfsleven z'n verantwoordelijkheid pakt. Kom maar op met die convenanten!

Het is een helse taak om grip te krijgen op een hele productieketen. Neem kinderarbeid. Er is in de 21e eeuw nog steeds geen enkele sector die 100 procent kinderarbeid vrij is. Het aantal werkende kinderen is sinds 2000 gedaald van 250 miljoen naar 168 miljoen. Grote vooruitgang, zeker, maar er zijn dus nog 168 miljoen redenen om door te gaan met de strijd. Onze kerntaak is het organiseren van mensen en daar ligt - daar ben ik van overtuigd - de oplossing. In deze Jaaratlas kunt u onder andere lezen over een project in Nicaragua om kinderen op school en uit het werk te houden. Een klein project, maar het werkt. En dat biedt hoop.

Intussen is het reorganisatiestof binnen de FNV zelf neergedaald. Dat betekent dat ook het internationale werk z'n vorm heeft gekregen. Ik ben er trots op dat 0,7 procent van alle FNV-contributies wordt besteed aan internationale solidariteit. In alle sectoren wordt daarover nagedacht. Daarnaast zijn er in verschillende cao's afspraken gemaakt over geld voor solidariteit. Dat leverde in 2015 ongeveer 400 duizend euro op. Fantastisch! En we hopen dat dit groeit. Het binnenhalen van deze resultaten is sterk bepaald door de persoonlijke inzet van individuele onderhandelaars. Dat is de kracht, maar ook de zwakte. Internationale solidariteit is vast onderdeel van onze arbeidsvoorwaardenagenda. Misschien is het een idee om onze onderhandelaars - en er staat daarvan een hele nieuwe generatie gereed - te wapenen met argumenten waarom het goed is om in iedere cao iets af te spreken over internationale solidariteit. Voor onze collega's wereldwijd.

Leo Hartveld

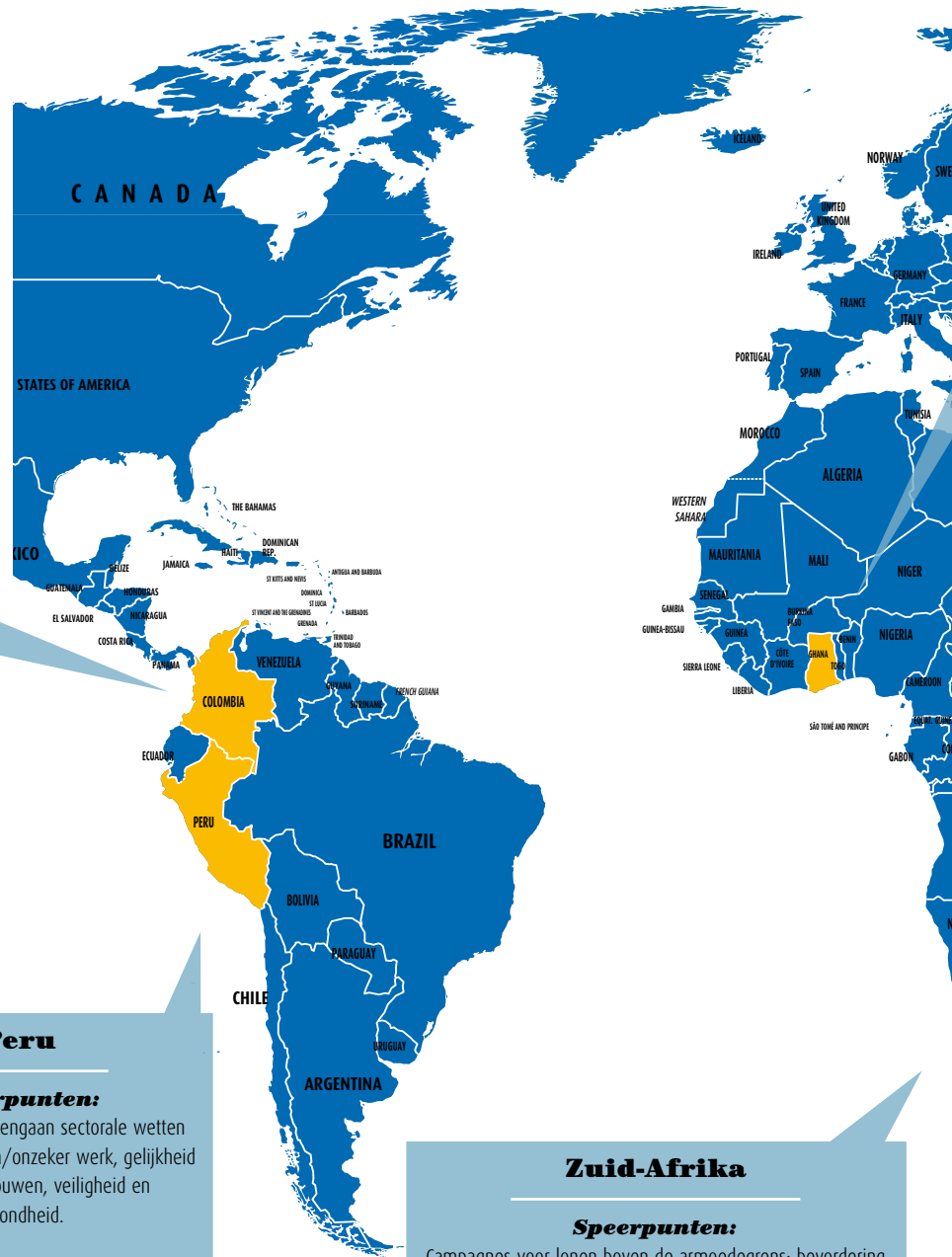
Voorzitter Mondiaal FNV

PROGRAMMALANDEN MONDIAAL FNV

Mondiaal FNV heeft negen landen als 'programmaland' aangemerkt: Colombia, Peru, Zuid-Afrika, Ghana, Zimbabwe, India (afbouw), Bangladesh, China (afbouw), Indonesië en de regio Oost-Afrika (Kenia, Tanzania, Oeganda, Rwanda, Burundi). In de programmalanden werkt Mondiaal FNV gedurende lange tijd samen met projectpartners om gezamenlijk meer resultaten te halen.

Deze gezamenlijke resultaten dragen bij aan een eerlijker verdeling van inkomen en welvaart, decent work, gelijke rechten en de zekerheid om in eigen levensonderhoud te kunnen voorzien.

Op deze wereldkaart staan de speerpunten en partners beknopt per programmaland vermeld.

Colombia

Speerpunten:

Monitoring en handhaving van vakbondsrechten en collectieve onderhandeling in vele sectoren, terugdringen flexarbeid en outsourcing.

Partners:

De vakcentrales CTC en CUT; internationale vakbonds-federaties en de nationale bonden voor de publieke sector, mijnbouw, energie, bloemteelt, en bouw, bouwmarkten en beveiligingsbedrijven, arbeids-ngo's voor vakbonds-rechten. **Zie ook pag. 15.**

Peru

Speerpunten:

Sociale dialoog, tegengaan sectorale wetten die rechten beperken/onzeer werk, gelijkheid mannen en vrouwen, veiligheid en gezondheid.

Partners:

Vakcentrale CGTP, vakbonden in kleding, landbouw, voeding, overheid, huishoudelijk werk, kleine zelfstandigen; onderzoeksinstituut Plades, samenwerkende bonden op gebied van gezondheid CIS.

Zuid-Afrika

Speerpunten:

Campagnes voor lonen boven de armoedegrens; bevordering van het recht op organisatie en onderhandeling op de werkvloer; sociale zekerheid en veiligheid & gezondheid; lobby gemeentes en regionale overheden voor verbetering van de positie van straatverkopers, decent work in de wijnbouw.

Partners:

Arbeids-ngo voor: training cao-onderhandelingen; media-campagnes decent work; veiligheid & gezondheid; onzeker geworden werk; ondersteuning in de informele sector; vakbond voor vliegveldmedewerkers en de vakbond voor huishoudelijke hulpen, platform van agrarische bonden.

Ghana

Speerpunten:

Voedselzekerheid door leefbaar loon, betere sociale zekerheid voor informele, flexwerkers en pensioengerechtigden, uitbreiding sociale dialoog voor werkers in de informele economie, gelijkheid mannen en vrouwen, capaciteitsversterking vakbonden.

Partners:

Vakcentrale TUC, vakbonden in publieke sector, mijnbouw en informeel werk. Onderzoeksinstituut LPRI.

Bangladesh

Speerpunten:

Voedselzekerheid door verbeterde wetgeving en bereidheid van bedrijven om een leefbaar loon te betalen; gelijkheid mannen en vrouwen; verbeterde wetgeving over en toepassing door werkgevers van decent work met leefbaar loon, sociale zekerheid en veilige arbeidsomstandigheden; capaciteitsversterking arbeids-ngo's en vakbonden.

Partners:

Arbeids-ngo's ten behoeve van voedselzekerheid en decent work voor landarbeiders, kledingarbeiders, vuilnisrapers, leerlooiers; de internationale vakbondsfederaties voor metaal, kleding en bouw en de aangesloten vakbonden voor scheepsslopers, kledingarbeiders en steenbakkers. Internationale vakbondsfederaties voor transport en publieke sector.

Indonesië

Speerpunten:

Recht op organisatie en cao, sociale zekerheid, verhoging minimum loon, terugdringen van outsourcing, vakbondsrechten op oliepalplantages.

Partners:

Vakcentrale KSPI; vakbondsfederaties FSMI en ASPEK, vakbonden voor mediawerkers; de internationale vakbondsfederaties voor metaal- chemie en electronicsector, publieke sector, bouw; arbeids-ngo's voor vakbondsrechten.

Regio Oost-Afrika: Kenia, Tanzania, Uganda, Rwanda, Burundi

Speerpunten:

Leefbaar loon in transport-, bouw-, en bloemensector; opname van decent work en sociale zekerheidsclausules in cao's; vermindering van loonkloof tussen mannen en vrouwen in bloemensector, capaciteitsversterking vakcentrale Oeganda voor decent work.

Partners:

Vakcentrale Oeganda NOTU, internationale vakbondsfederaties en de aangesloten vakbonden in de transport en bouw; arbeids-ngo en haar partners in de bloemensector; de internationale federatie voor straatverkopers Streetnet en haar aangesloten organisaties van straatverkopers en markthandelaren, Wage indicator.

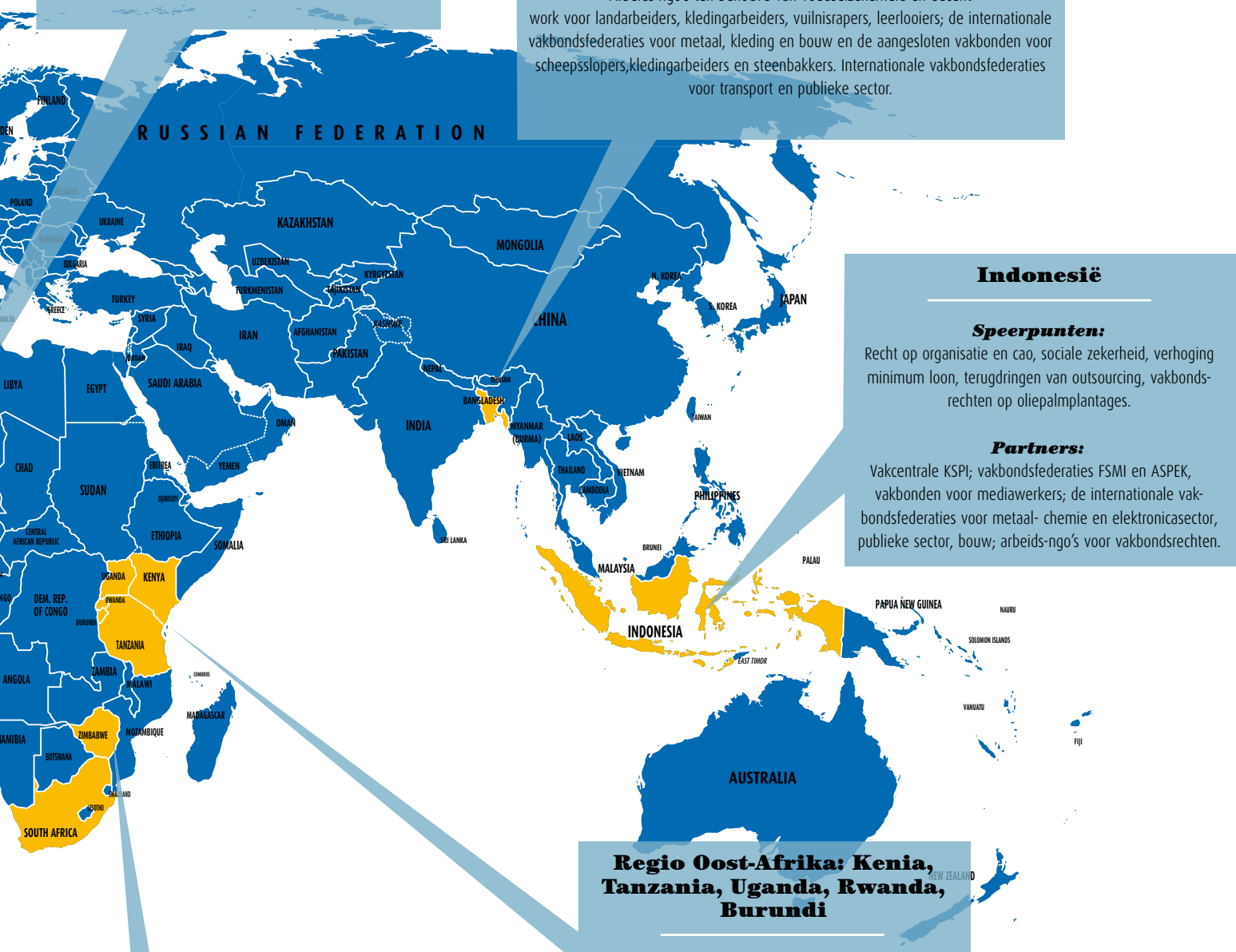
Zimbabwe

Speerpunten:

Vakbondsrechten binnen breed maatschappelijk kader van mensenrechten, democratie en goed bestuur. Scholing en organisering zijn de belangrijkste middelen.

Partners:

Vakcentrale ZCTU, vakbonden in de bouwsector en de beveiliging, onderzoeksinstituut LEDRIZ.

MET STEUN VAN FNV AGRARISCH GROEN OEGANDESE BLOEMENBOND IS TERUG!

In mei 2015 bezochten Rosa van Wieringen van Mondiaal FNV en René Kouwenhoven, bestuurder bij FNV Agrarisch Groen, de Oegandese bond voor arbeiders in de bloemensector, Uhis pawu. Deze vakbond (Uganda Horticultural and Industrial Service Providers Allied workers' Union) zat in zwaar weer. De leider van de bond, de *secretary-general*, was net afgezet. Onder zijn leiding was de bond grote leningen aangegaan en was het ledental dramatisch teruggelopen. De bond lag in de touwen. Ooit verenigde Uhis pawu zo'n achtduizend leden. Daar waren er in mei 2015 nog ternauwernood duizend van over. René: "We werden ontvangen in het kantoor van de bond. Het was niet meer dan een magazijn; een krot eigenlijk. Bij overmaat van ramp begon het te regenen. We moesten onze tassen opzij schuiven, want overal begon het te lekken."

LEERGIERIG

Maar te midden van die troosteloosheid zagen Rosa en René méér dan alleen vergane glorie. Ze zagen ook dat het nieuwe bestuur van de bond bestond uit jonge mensen, die enthousiast en leergierig waren en vastbesloten de bond uit de as te laten herrijzen. "Hun ogen straalden als ze praatten over de toekomst." In overleg met het nieuwe bestuur inventariseerden Rosa en René wat er nodig was om Uhis pawu een nieuwe kans te bieden. René: "Cruciaal was dat het ledental omhoog moest. Als je niet meer dan duizend van de zestienduizend arbeiders in een sector vertegenwoordigt, dan heb je weinig slagkracht." Rosa vult aan: "Op het hele kantoor was maar één computer: de privé laptop van de nieuwe *secretary-general*. Een van de eerste, praktische dingen die we gedaan hebben is de bond in staat te stellen een computer en een printer aan te schaffen." René: "Dat is geen luxe. Om leden te werven moeten ze minimaal folders maken met informatie. En ook een digitaal ledenbestand is essentieel." Maar naast deze hardware kwam er ook aandacht om nieuwe kaderleden te scholen. En René diende het nieuwe bestuur van advies. Een van de tips die hij kon geven was dat de bond onderhandelingen moest aangaan met de bloemenbedrijven. "Ik wist dat enkele Nederlandse bloemenbedrijven in

Oeganda graag over het loon wilden onderhandelen om ook van hun kant zekerheid te krijgen over de kosten. Ik adviseerde de bond om snel en pragmatisch verbeteringen in de arbeidsomstandigheden 'binnen te halen'. Uhis pawu had successen nodig om potentiële leden aan te trekken."

BESCHEIDEN STEUN

De steun aan Uhis pawu was bescheiden; iets meer dan achtduizend euro, beschikbaar gesteld door het solidariteitsfonds van FNV Agrarisch Groen. Maar de jonge mensen van Uhis pawu hebben er veel mee voor elkaar gekregen. Ze kwamen een loonsverhoging overeen van tussen de 4 en 10 procent (hoe lager het loon, des te groter de loonsverhoging). En het belangrijkste is dat de groei weer terug is. Tussen mei en december 2015 is het aantal leden verdrievoudigd naar drieduizend leden. Geen wonder dat het jonge bestuur eind vorig jaar massaal werd herkozen. *Uhis pawu is back!*

VOOR BENGAALE LEERLOOIERS ZIJN DE MIDDELEEUWEN BINNENKORT VOORBIJ

In de meeste Europese steden zijn sinds de Middeleeuwen de leerlooierijen uit de stad verdreven. De stank en de viezigheid horen niet in het centrum van een moderne metropool. In de Bengaalse hoofdstad Dhaka is dat anders. In de oude wijk Hazaribagh, woonplaats van ruim 700 duizend mensen, zijn zo'n driehonderd leerlooierijen gevestigd. De stank is er soms niet te harden. Met handkarren worden stapels met huiden - met vleesresten er nog aan - vervoerd. Open riolen voeren het blauwe afvalwater weg. De ongeveer dertigduizend arbeiders doen hun werk zonder handschoenen, zonder laarzen, zonder beschermende kleding.

De leerverwerkende industrie staat een beetje in de schaduw van de textielindustrie, die na de ramp van Rana Plaza in het centrum van de aandacht kwam te staan. Naast de slechte arbeidsomstandigheden en het karige loon staat vooral de zekerheid in de leerindustrie onder druk omdat werkgevers vaak geen contract aanbieden.

De lokale organisatie BLF, een partner van Mondiaal FNV, zet zich sinds 2013 in voor de arbeiders in de leerindustrie. In korte tijd is er al een en ander bereikt. Zo heeft de vakbond in 2015 een cao gesloten met drie bedrijven uit de sector. In de cao zijn verbeteringen afgesproken op het gebied van (onder meer) het respecteren en uitbetalen van het minimumloon, arbeidscontracten, het verstrekken van beschermende kleding, vrije dagen en zwangerschapsverlof.

BOELTJE OPPAKKEN EN VERKASSEN

Al vele jaren praat men over de verplaatsing van de looierijen naar een plek buiten de hoofdstad. Vorig jaar heeft de regering hierover een akkoord bereikt met de werkgevers. Buiten Dhaka heeft de regering een groot terrein ter beschikking gesteld aan de leersector. Maar in het akkoord waren de belangen van de werknemers aanvankelijk niet meegenomen. Arbeiders zullen dagelijks met het openbaar vervoer heen en weer moeten, ofwel hun boeltje oppakken en verkassen. Beide opties zijn weinig aantrekkelijk en kosten ook veel geld. BLF vreest dat alleen werkers met een officieel contract in aanmerking zullen komen voor enige vergoeding. Ook waren in de plannen geen voorzieningen opgenomen voor gezondheidszorg. Als er nu iets gebeurt dan is in ieder geval het ziekenhuis redelijk dichtbij. Buiten de stad wordt dat problematisch. BLF heeft het initiatief genomen tot een rondetafelgesprek tussen werknemers, werkgevers en overheid. Tijdens dit gesprek hebben de werkgevers toegezegd te zorgen voor arbeidscontracten en voor verhuisvergoedingen. En de overheid heeft rondom het nieuwe bedrijventerrein zestig hectaren extra grond beschikbaar gesteld voor een ziekenhuis, scholen en huisvesting voor de arbeiders. Zodat ook voor de arbeiders in de Bengaalse leerindustrie de Middeleeuwen voorbij kunnen zijn.

Kip? Nee dank u!

Aan de huiden die dagelijks naar de leerlooierijen worden vervoerd zitten vaak nog vleesresten. Die worden chemisch verwijderd. Het afval dat hiervan overblijft, vlees, chemicaliën en afvalwater, blijft niet onbenut! Het wordt verkocht aan de pluimveehouderijen en gevoerd aan de kippen. Zo komen de chemicaliën terecht in de menselijke voedselketen.

FNV SOLIDARITEITSPROJECTEN

De FNV steunt met eigen financiële middelen (en soms met menskracht) of draagt financieel bij aan projecten die zich richten op directe uitwisseling van kennis en ervaring tussen leden en bestuurders hier en in het betreffende land, opbouw van vakbondsnetwerken, trainingen in het voeren van sociale dialoog of veilig en gezond werken op de werkvloer en de bestrijding van kinderarbeid. Op deze wereldkaart staan deze solidariteitsprojecten van de FNV. Bij elk project staat vermeld in welke sector het project plaatsvindt.

BOUW ● **BWI**
 Voorlichting, organisatie en versterking van rechten van werknemers die uit verschillende landen naar Qatar zijn gemigreerd om er te werken in de bouw (o.a. voor WK voetbal 2022).
Qatar

BOUW ● **BWI**
 Internationale conferentie over arbeidsmigratie, kennisuitwisseling door vakbonden.
Nederland

BOUW ● **BWI**
 Organisatie van werknemers en bestrijding van kinderarbeid in de baksteenindustrie.
India

DIENSTEN ● **FOS**
 Versterking capaciteiten van de vakbond voor huishoudelijk medewerkers, SADSAWU.
Zuid-Afrika

HANDEL ● **TIE**
 Uitwisseling van kaderleden LIDL in Nederland en kaderleden Wall Mart in Chili.
Nederland/Chili

INDUSTRIE/AGRARISCH ● **FNSA**
 Vrouwen duurzaam betrekken bij het ontwikkelingsproces van de Landbouwwakbond FNSA.
Marokko

INDUSTRIE/AGRARISCH ● **IndustriALL**
 Vakbondsopbouw bij multinationals.
Indonesië

INDUSTRIE/AGRARISCH ● **FOS**
 Betere arbeidsvoorwaarden in de bloemensector.
Ecuador

INDUSTRIE/AGRARISCH ● **TIE**
 Versterken van de onafhankelijke vakbonden, opbouwen van vrouwen- en jongeren netwerk.
Wit-Rusland

INDUSTRIE/AGRARISCH ● **EFO**
 Arbeidersvormingsschool
 Veiligheid en gezondheid op de werkvloer.

INDUSTRIE/AGRARISCH ● **IndustriALL**
 Capaciteitsversterking en organisatie van nieuwe leden van TUMEC, vakbond voor werknemers in de mijnbouw- energie- en chemiesector.
Democratische Republiek Congo

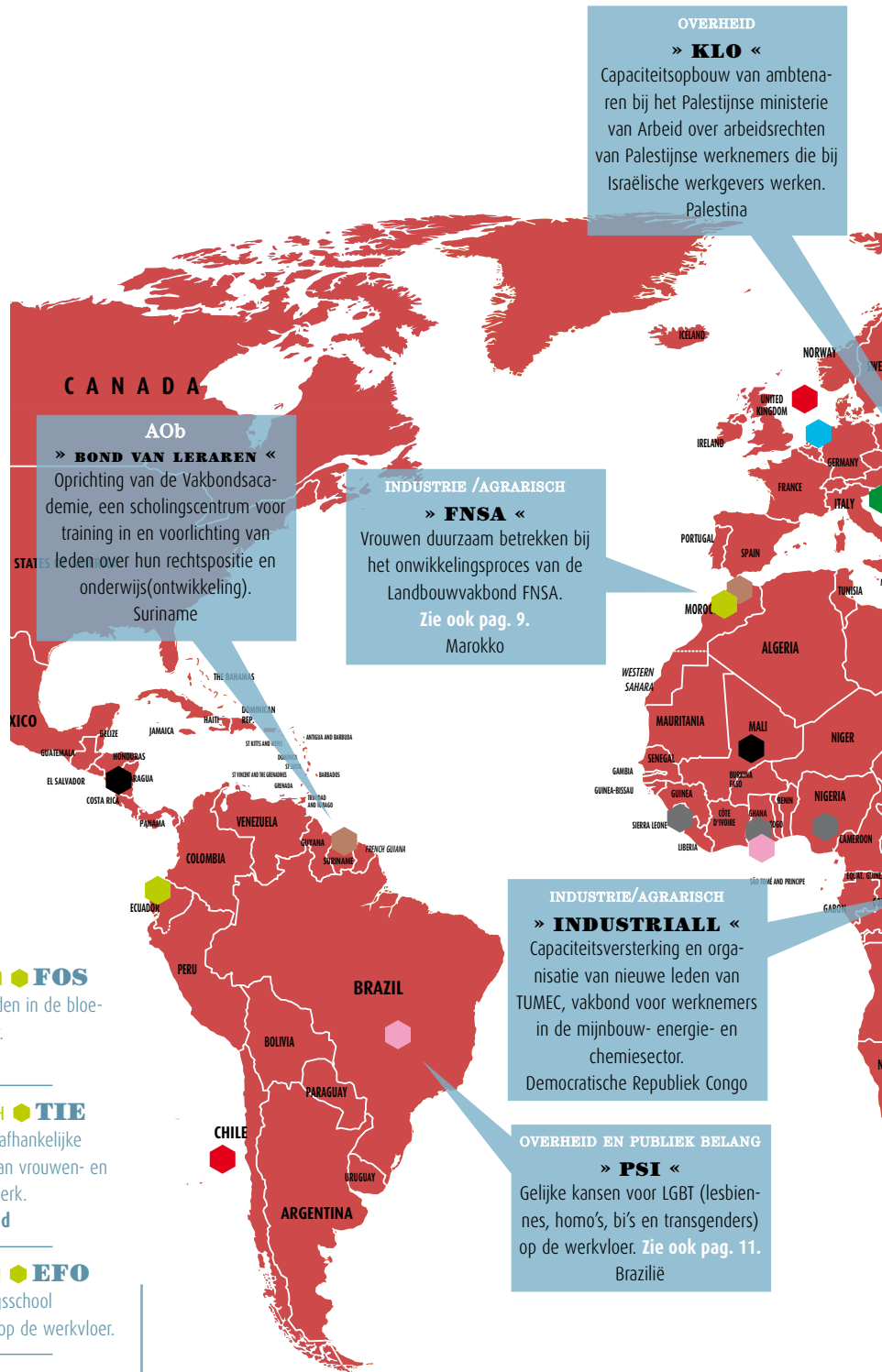
INDUSTRIE/AGRARISCH ● **APVVU**
 Opkomen voor positie en arbeidsomstandigheden van landarbeiders en kleine boeren.
India

INDUSTRIE/AGRARISCH ● **TIE**
 Versterking van de positie van mijnwerkers.
Turkije

INDUSTRIE/AGRARISCH ● **FOS**
 Versterking landbouwwakbond GAPWUZ zodat de vakbond beter op kan komen voor landarbeiders en arbeiders op houtplantages.
Zimbabwe

METAAL ● **IndustriALL**
 Organisatie van arbeiders op de scheepsloopperven in Zuid-Azië.
India, Pakistan

METAAL ● **TIE**
 Vakbondsopbouw binnen de dochterbedrijven van Nederlandse multinationals actief in de metaalsector.
Turkije

OVERHEID
 » **KLO** «
 Capaciteitsopbouw van ambtenaren bij het Palestijnse ministerie van Arbeid over arbeidsrechten van Palestijnse werknemers die bij Israëlische werkgevers werken.
Palestina

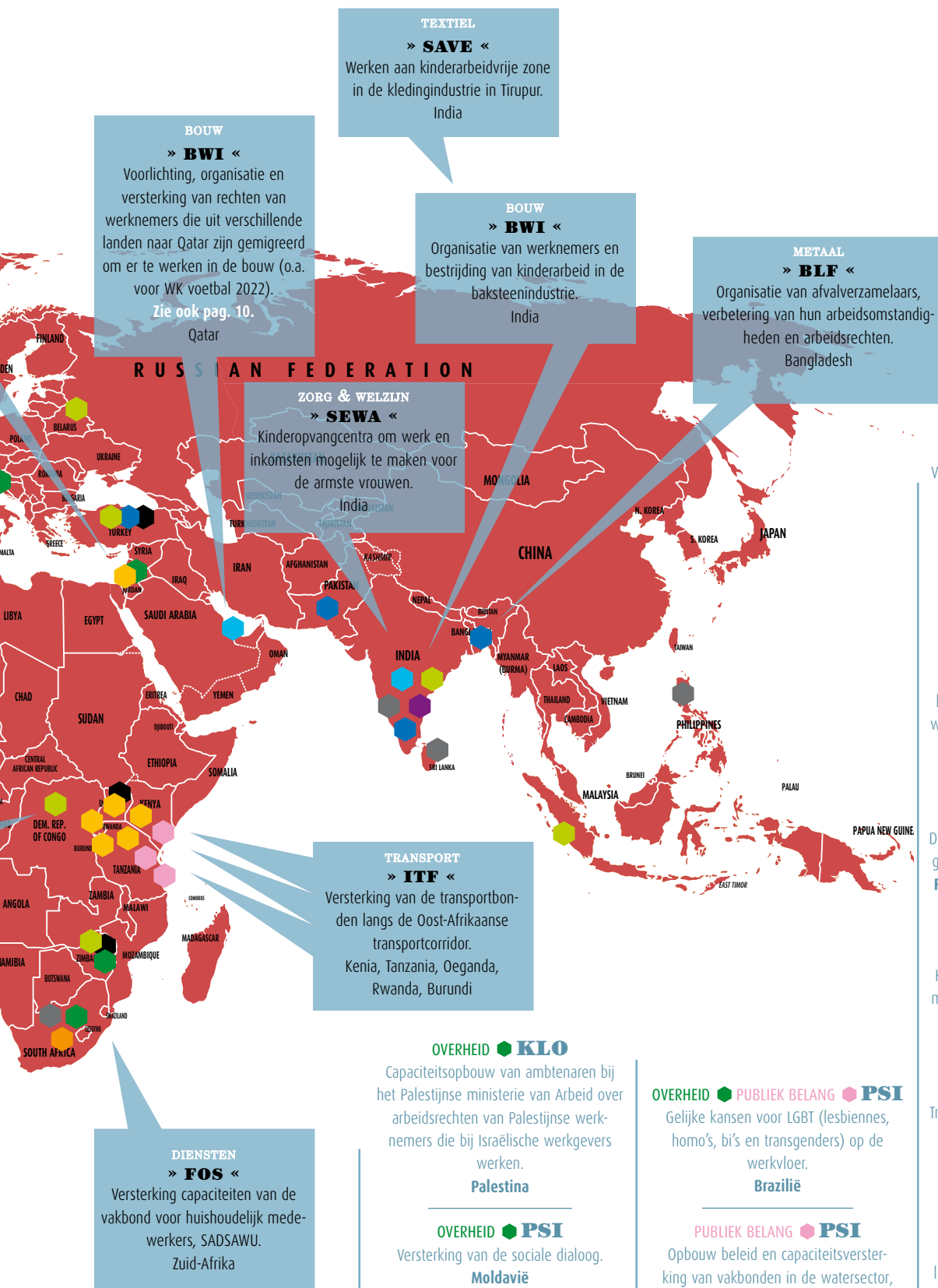
AOb
 » **BOND VAN LERAREN** «
 Oprichting van de Vakbondsacademie, een scholingscentrum voor training in en voorlichting van leden over hun rechtspositie en onderwijs(ontwikkeling).
Suriname

INDUSTRIE /AGRARISCH
 » **FNSA** «
 Vrouwen duurzaam betrekken bij het ontwikkelingsproces van de Landbouwwakbond FNSA.
 Zie ook pag. 9.
Marokko

INDUSTRIE/AGRARISCH
 » **INDUSTRIALL** «
 Capaciteitsversterking en organisatie van nieuwe leden van TUMEC, vakbond voor werknemers in de mijnbouw- energie- en chemiesector.
Democratische Republiek Congo

OVERHEID EN PUBLIEK BELANG
 » **PSI** «
 Gelijke kansen voor LGBT (lesbiennes, homo's, bi's en transgenders) op de werkvloer. Zie ook pag. 11.
Brazilië

TRANSPORT » ITF
Versterking van de transportbonden langs de Oost-Afrikaanse transportcorridor.
Kenia, Tanzania, Oeganda, Rwanda, Burundi

TRANSPORT, ONDERWIJS » The Workers Advice Center
Organisatie en training van vrachtwagenchauffeurs en leraren. Bijstaan van meest kwetsbare groep: werkloze Arabische vrouwen in de landbouw en werkloze Palestijnen in Oost-Jerusalem.
Israël

ZORG & WELZIJN » PSI
Decent work en sociale zekerheid voor gemigreerde werknemers in de gezondheidszorg.
Filippijnen, Ghana, Nigeria, Sierra Leone, Sri Lanka, Zuid-Afrika

ZORG & WELZIJN » SEWA
Kinderopvangcentra om werk en inkomsten mogelijk te maken voor de armste vrouwen.
India

AOb » SNE onderwijsbond
Train the trainers: voorkomen van schooluitval.
Marokko

AOb » Bond van Leraren
Oprichting van de Vakbondsacademie, een scholingscentrum voor training in en voorlichting van leden over hun rechtspositie en onderwijs(ontwikkeling).
Suriname

MEERDERE SECTOREN » Education International
Out of Work and into school: Bestrijding kinderarbeid via de ontwikkeling van kinderarbeidvrije zones. Zie ook pag. 8.
Nicaragua, Uganda, Mali, Zimbabwe, Turkije

MARIA MERCEDES WIL NIEUWE DINGEN LEREN

AOB-WERKGROEP EN ONDERWIJSBOND ANDEN TEGEN KINDERARBEID IN NICARAGUA

Meisjes in een schoolklas in Nicaragua

Maria Mercedes is tien. Ze woont in het dorp Rancho Grande in het Midden-Amerikaanse Nicaragua. In Nicaragua, net als in andere landen, horen tienjarige meisjes op school te zitten. En daar ging het mis voor Maria Mercedes. In oktober was het meisje ineens niet meer op school verschenen. De koffieoogst was begonnen, en voor arme families was dit de periode om te werken bij een van de vele koffieplantages. En Maria Mercedes? Die kon wel op de kinderen passen terwijl de ouders aan het werk waren. En dit was tegen de zin van het meisje zelf. Maria Mercedes mist de school, ze mist het contact met haar medeleerlingen en ze mist de gelegenheid om nieuwe dingen te leren.

Toon Oomen ontmoette Maria Mercedes tijdens een bezoek aan Nicaragua in maart 2015. Oomen is in Tilburg betrokken bij de AOb-werkgroep Anden. *Anden* is de naam van de Nicaraguaanse onderwijsbond. Oomen bezoekt Nicaragua om samen met lokale leraren een project op te zetten om schooluitval en kinderarbeid in hun regio terug te dringen.

RURAAAL PROBLEEM

Kinderarbeid is in Nicaragua vooral een ruraal probleem, legt Oomen uit. Kinderen worden van school gehaald omdat ze met hun ouders mee moeten werken om te oogsten: bonen, maïs of koffie. Of ze moeten met hun ouders mee als die naar een andere regio reizen om daar te gaan werken. "Kinderen komen dan ineens niet meer opdagen op school, zoals Maria Mercedes." Gesteund door de AOb-werkgroep en de Stedenband Tilburg Matagalpa, heeft de Nicaraguaanse vakbond Anden een aanpak ontwikkeld om schooluitval - en daarmee kinderarbeid - tegen te gaan. Die aanpak draait vooral om het verbeteren van de school en het onderwijs. In 2014 is deze methode ingezet in het plaatsje San Dionisio. Oomen: "Samen met de universiteit van Matagalpa is een cursus ontwikkeld voor leraren. Daar leren zij het onderwijs aantrekkelijker te maken voor de kinderen." Maar ook is er aandacht voor andere methoden om schooluitval tegen te gaan: gesprekken met plantage-eigenaren, met het gemeentebestuur, met ouders. Het belang van het afmaken van de school moet bij alle partijen 'tussen de oren' komen. Belangrijk is ook het opzetten van een leerlingvolgsysteem waarmee snel ontdekt kan worden of een kind dreigt uit te vallen. Oomen: "Ik heb enorme bewondering voor de leraren die soms anderhalf uur lopen om één familie te bezoeken om hen te overreden hun kind op school te houden."

KINDERARBEIDVRIJ

In San Dionisio zijn flinke successen geboekt: de schooluitval is daar aanzienlijk teruggebracht en verschillende koffieplantages zijn 'kinderarbeidvrij' verklaard. Ook in Rancho Grande ziet het er goed uit. Het project daar werd in december 2015 afgesloten. Vanaf 2016 zal de aanpak onderdeel zijn van een groter programma waar Mondiaal FNV eveneens bij betrokken is. Of Maria Mercedes geprofitteerd heeft van de activiteiten weet Toon Oomen niet. "Ik hoop het. School is de beste werkplaats."

VROUWEN OP HET MAROKKAANSE PLATTELAND DOEN HUN MOND OPEN

FNSA KIEST DE WEG VAN DE GELEIDELIJKE VOORUITGANG

Garnalennepellers, Marokko

“FNSA is een van de meest vernieuwende bonden van Marokko”, zegt Corrie Roeper van Mondiaal FNV enthousiast. Het is geen grote bond: FNSA (voluit: Fédération Nationale du Secteur Agricole) organiseert zo’n zesduizend werkers in de Marokkaanse landbouw en verwerkende industrie en dat varieert van garnalennepelsters die ook voor de Nederlandse markt werken, tot de ambtenaren van het ministerie van Landbouw. ‘Organiseren’ betekent voor FNSA vooral dat de leden in staat worden gesteld om zelf hun problemen aan te pakken. “Van onderaf”, zoals Corrie Roeper het zegt. En dat is verfrissend in het Afrikaanse continent waar veel bonden van oudsher geleid worden door mannetjesputters die het wel even zullen regelen voor de leden.

ONGELETERD

Het activeren van werkende vrouwen is in Marokko, waar vaak nog traditionele man-vrouw verhoudingen bestaan, een van de lastigste dingen om te doen. Er werken relatief veel vrouwen in de landbouw en die organiseren zich van oudsher nauwelijks. Ze zijn meestal laag opgeleid, soms zelfs ongeletterd. Ze vrezen – terecht! – ontslag als ze hun mond open doen. En ook hun omgeving heeft vaak weinig op met actieve vrouwen: wat moeten vrouwen in een vakbond waar ook mannen zijn? Wat moeten ze ‘s avonds bij vergaderingen? Wat moeten ze met ‘zelfbewustzijn’?

Heel langzaam en geleidelijk hebben de mensen van FNSA – beginnend bij een paar moedige en mondige vrouwen, met steun van wat beter opgeleide vrouwen uit de vrouwenafdeling van de

bond – de aardbeienpluksters, de vrouwen in de kassen, de garnalennepelsters en inpaksters uit hun schulp gelokt. Het begon met cursussen over arbeidsrechten en inventarisaties over wat ze anders wilden op hun werk, over hun positie, over de rechten van mannen en vrouwen op de werkvloer. Aanvankelijk nam een handjevol vrouwen daaraan deel, nu is de belangstelling overweldigend. En het zelfbewustzijn groeit. Vrouwen durven meer hun mond open te doen op het werk. En tonen saamhorigheid als een van hen in conflict komt met de bazen. En dat heeft de laatste jaren een aantal concrete verbeteringen opgeleverd. Salarissen zijn verhoogd met tientallen procenten, vervoer van en naar het werk is verbeterd, en de werksituatie is veiliger geworden doordat er meer kennis is over de gevaren van bestrijdingsmiddelen. Ook zijn zwangerschapsverlof en gelegenheid om kinderen de borst te geven geregeld. Het afgelopen jaar is geen enkele vrouw meer ontslagen vanwege vakbondsactiviteiten.

VERBAAL CONTRACT

Tegelijkertijd blijft er zat over om voor te vechten: de lonen in de agrarische sector moeten worden gelijkgetrokken met die in de industrie, vindt FNSA. Maar het belangrijkste is de strijd voor vaste contracten. Corrie Roeper: “Zonder vast contract geen rechtszekerheid. Vroeger durfden vrouwen eigenlijk niet te protesteren als ze alleen een ‘verbaal contract’ kregen. Nu voelen ze zich veel sterker.”

Binnen de bond zelf is de positie van vrouwen ook sterker geworden; inmiddels is een kwart van de mensen op het hoofdkantoor vrouw en ook de positie van adjunct secretaris-generaal is in handen van een vrouw.

HET ORGANISEREN VAN DE MIGRANT

Arbeidsmigranten in Doha, Qatar.

'We are all migrants - decent work for all.' Jin Sook Lee, de leider van het migratieprogramma van de Internationale Bouw- en Houtbond BWI, hoeft alleen maar naar zichzelf te kijken om de juistheid van de slogan van BWI in te zien: "Ik realiseer me regelmatig dat ik zelf een migrant ben. Mijn grootouders aan moeders zijde, geboren in Korea, werden gedwongen te werken in Japan. Mijn ouders verlieten Korea in de jaren '70 van de vorige eeuw en emigreerden naar Canada, waar ik ben opgegroeid. Tegenwoordig werk ik in Zwitserland, op het hoofdkantoor van BWI."

Terwijl Europa piept en knarst vanwege de toestroom van vluchtelingen, benadrukt Jin Sook Lee dat migratie van alle tijden is. "Wie kan er zeggen dat hij of zij niet een voorouder heeft uit een andere regio? Kort geleden of langer geleden was er altijd wel een voorouder die zijn land of streek verliet om elders te gaan werken." Dat maakt de problemen die Europa momenteel ervaart natuurlijk niet minder acuut, haast zij zich te zeggen.

STRATEGIE

Volgens Jin Sook Lee is het stimuleren van arbeidsmigratie sinds jaar en dag een strategie van werkgevers om de lonen laag te houden. "Zodra ergens arbeiders er in slaagden om de arbeidsvoorwaarden te verbeteren, gingen werkgevers meteen op zoek naar goedkopere arbeid elders. Dat is een constante in de geschiedenis." De uitdaging voor de vakbeweging ligt niet zozeer in het reguleren van arbeidsmigratie, maar veeleer in het veiliger maken van migratie en het organiseren van migranten. "Gewoon goed werk telt voor alle werkers."

Het was een van de doelstellingen van een internationale conferentie die de BWI in oktober 2015 organiseerde in Harderwijk om ervaringen uit te wisselen met het organiseren van arbeidsmigranten. "Ik was vooral onder de indruk van de successen van de Zwitserse vakcentrale UNIA met het benaderen van migranten. Zij zetten bijvoorbeeld mensen uit Polen, Roemenië en Portugal in om arbeidsmigranten uit die landen te organiseren. Het is een voorbeeld waar andere Europese bonden van kunnen leren."

SOCIALE DUMPING

Met steun van Mondiaal FNV probeert BWI sinds 2005 in Aziatische landen de situatie van arbeidsmigranten te verbeteren. Dat gaat dan bijvoorbeeld om het behartigen van de belangen van Indiase, Filipijnse en Birmese arbeidsmigranten in de rijke Golfstaten, maar ook in hotspots als Hongkong en Singapore. Zowel vóór vertrek als in het land van aankomst worden migranten benaderd door mensen van BWI om ze voor te bereiden op hun nieuwe leven, om ze te organiseren en om hun belangen te behartigen. In veel landen van aankomst is dankzij de inspanningen van BWI de wetgeving verbeterd. In Maleisië bijvoorbeeld zijn met een aantal bedrijven bouw-cao's afgesproken die ook voor migranten tellen. Met houtverwerkingsfabrieken in dat land zijn flinke loonsverhogingen bedongen voor arbeidsmigranten. Jin Sook: "De voorbeelden uit deze landen laten zien dat organisatie het beste wapen is tegen sociale dumping."

RECHTEN VOOR SEKSUELE MINDERHEDEN OP DE WERKVLOER

LHBT-PROJECT VAN PSI IN BRAZILIË

In het traditioneel katholieke en machistische Latijns-Amerika is het niet makkelijk om openlijk homo, lesbisch of transgender te zijn. In de meeste landen ben je dan doelwit van pesterijen, discriminatie of erger nog. Ook binnen de vakbeweging is de positie van seksuele minderheden - ofwel LHBT's (Lesbo's, Homo's, Bi's en Transgenders) - allesbehalve gegarandeerd. Een project, lopend van 2013 tot 2015, van de wereldvakbondskoepel voor overheidspersoneel Public Services International (PSI), probeert in Brazilië de belangen van LHBT's bespreekbaar te maken.

GAY PRIDE

Tijdens het presidentschap van Lula - de linkse president (2003 - 2011) afkomstig uit de arbeidersbeweging - zijn er belangrijke stappen voorwaarts gezet, zegt Michiel Odijk, al bijna dertig jaar actief binnen de LHBT-groep van Abvakabo FNV. "De positie van LHBT's werd bespreekbaar. Het klimaat werd vriendelijker." In deze atmosfeer kon onder andere de Gay Pride, de jaarlijkse manifestatie voor homorechten, in São Paulo uitgroeien tot de grootste in zijn soort ter wereld. Odijk maakte het mee en was danig onder de indruk. "Ruim twee miljoen mensen waren erbij betrokken: de grootste verkeersader van de stad, de Avenida Paulista, was afgeladen." Odijk was opgetogen over de manier waarop de Braziliaanse bonden zich lieten zien bij de *pride*: "PSI had een bus georganiseerd, met op het dak speakerboxen, ruimte om te dansen, en onderin kleedruimtes, een barretje, spandoeken. Echt perfect! Mijn vooroordeel over de Latijns-Amerikaanse *mañana*-mentaliteit was helemaal verdwenen." Het project van PSI startte onder goed gesternte toen in 2013 het homohuwelijk wettelijk werd in heel Brazilië.

ONAANGENAME VERRASSING

De laatste jaren waait de wind weer uit een guurdere hoek. Odijk: "Als je kijkt naar de publieke sector, dan worden ook in Brazilië op dit moment veel diensten ge-outsourced. Onze Braziliaanse partners signaleren onaangename verrassingen voor LHBT-werknemers: hun bescherming tegen discriminatie, pesten en uitsluiting was veel groter bij de publieke sector. Voor deze mensen is de klok behoorlijk teruggedraaid." In samenwerking met de organisatie ILGA (Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, zeg maar de internationale COC) voert PSI campagne, ondanks de huidige tegenwind, om de rechten van LHBT's bespreekbaar te maken en te lobbyen voor verbeteringen. Een heet hangijzer is het recht van transgenders om hun naam en gender wettelijk veranderd te krijgen. Het helpt daarbij dat sommige landen in de regio, zoals Uruguay, relatief progressieve wetgeving hebben. Odijk: "Het maakt het lobbyen een stuk eenvoudiger als je kunt wijzen naar bestaande

wetgeving in andere landen." Daarnaast zijn vakbonden die zichtbaar zijn in de strijd tegen discriminatie van LHBT's een veel geloofwaardiger steunpunt voor werkenden die te maken hebben met dit soort onderdrukking. Het is daarmee ook een instrument om nieuwe leden binnen te halen.

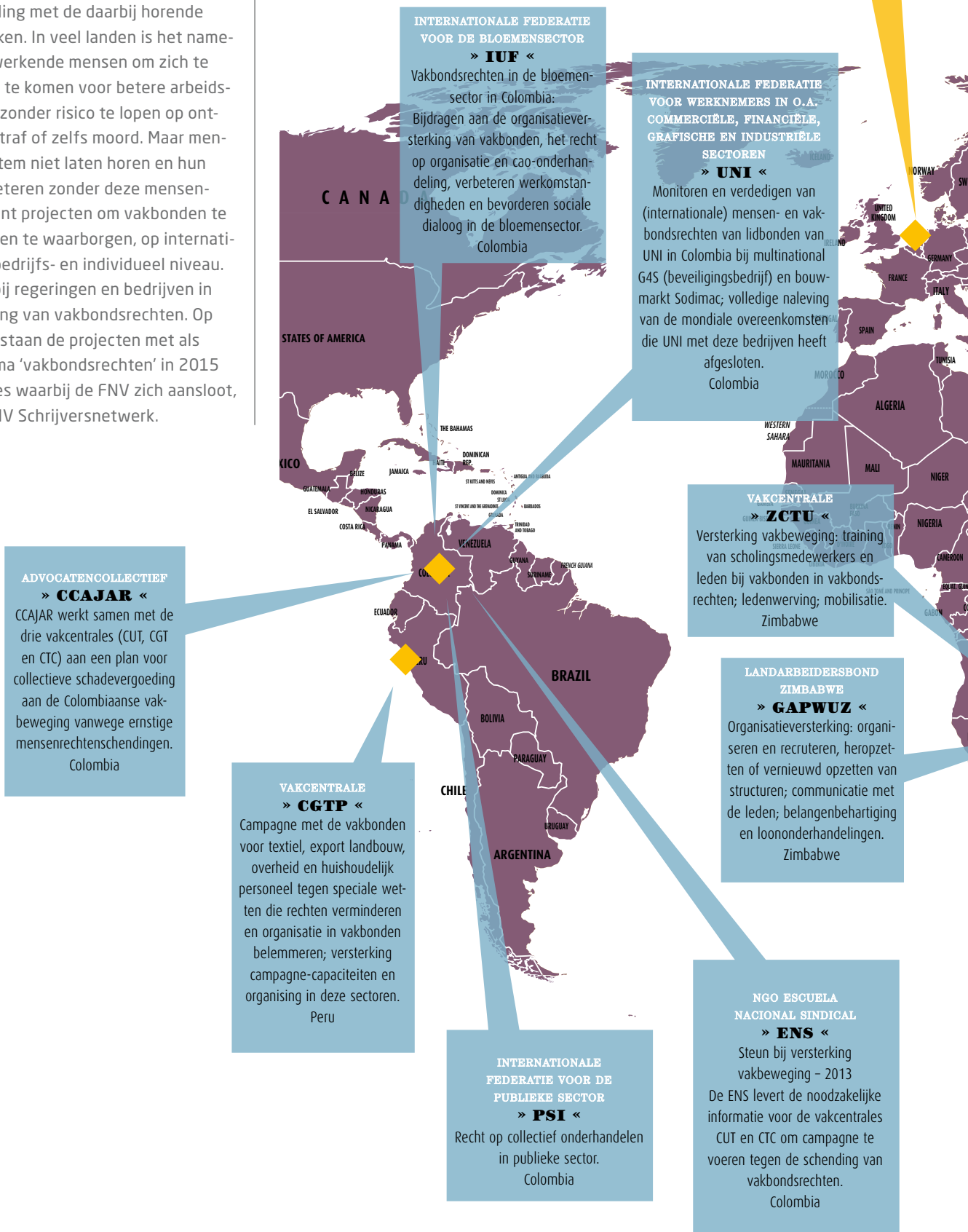

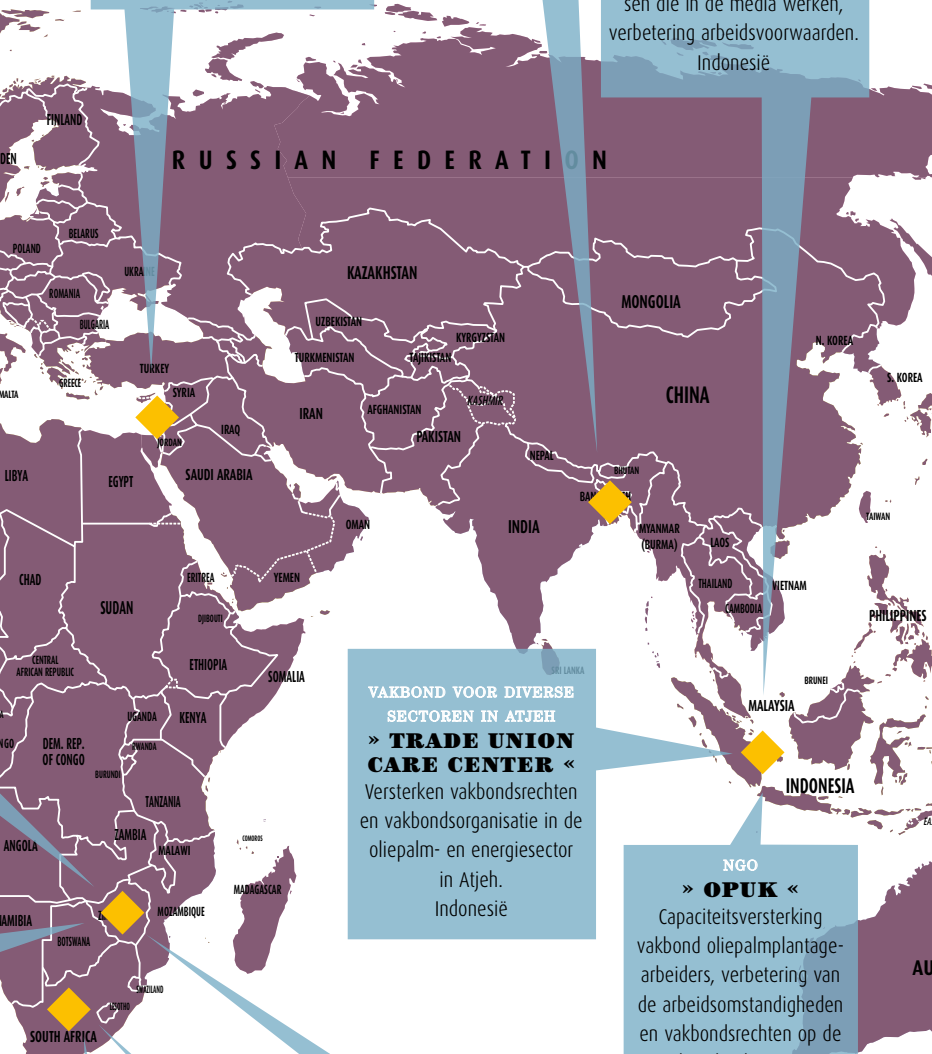
Gay Pride, São Paulo, 2013.

VAKBONDSRECHTEN IN DE KLEM

Het blijft belangrijk om vakbonden te ondersteunen in hun werk. De basis hiervoor is hun (internationaal erkende) recht op organisatie en collectieve onderhandeling met de daarbij horende vrijheid om te staken. In veel landen is het namelijk moeilijk voor werkende mensen om zich te organiseren en op te komen voor betere arbeidsomstandigheden, zonder risico te lopen op ontslag, gevangenisstraf of zelfs moord. Maar mensen kunnen hun stem niet laten horen en hun situatie niet verbeteren zonder deze mensenrechten. FNV steunt projecten om vakbonden te helpen deze rechten te waarborgen, op internationaal, nationaal, bedrijfs- en individueel niveau. FNV protesteert bij regeringen en bedrijven in geval van schending van vakbondsrechten. Op deze wereldkaart staan de projecten met als belangrijkste thema 'vakbondsrechten' in 2015 en de protestacties waarbij de FNV zich aansloot, samen met het FNV Schrijversnetwerk.

VAKBOND
» **FNV** «
Uitreiking FNV Febe Elizabeth Velásquez Vakbondsrechtenprijs.
Zie ook pag. 14.
Nederland

ARBEIDS-NGO
» **KAV LAOVED** «
Capaciteit ambtenaren van het Palestijnse Ministerie van Arbeid verbeteren om schendingen van de rechten van Palestijnse arbeiders door Israëlische werkgevers aan te pakken.
Palestina

ARBEIDS-NGO
» **BLF** «
Organisatie + bewustwording van rechten en gezondheid/veiligheid op werkplek van werknemers leerloerijzen. Zie ook pag. 5.
Bangladesh

NGO
» **AJL** «
Versterken vakbondsrechten en vakbondsorganisatie van mensen die in de media werken, verbetering arbeidsvoorwaarden.
Indonesië

VAKBOND VOOR DIVERSE SECTOREN IN ATJEH
» **TRADE UNION CARE CENTER** «
Versterken vakbondsrechten en vakbondsorganisatie in de oliepalm- en energiesector in Atjeh.
Indonesië

NGO
» **OPUK** «
Capaciteitsversterking vakbond oliepalmlantage-arbeiders, verbetering van de arbeidsomstandigheden en vakbondsrechten op de oliepalmlantages.
Indonesië

VAKBOND VOOR BEVEILIGINGSPERSONEEL
» **ZISEGU** «
Opbouw en versterking van de vakbond. Zimbabwe.

ONDERZOEKSIJNSTITUUT
» **NALEDI** «
Democratische organisatie en erkenning van rechten op de werkplek, ook voor de meest kwetsbare werknemers.
Zuid-Afrika

UNIVERSITY OF WESTERN CAPE
Opzetten kennis- en informatiebank ter bevordering van de naleving van de regelgeving voor flexwerk; erkenning rechten flexwerkers, organisatie.
Zuid-Afrika

Schrijfacties 2015

April

Colombia - FNV-brief

Tijdens de zitting van de commissie Politieke zaken, Veiligheid en Mensenrechten van EuroLat (Euro-Latijns-Amerikaanse Parlementaire Vergadering) in Brussel, zijn Jose Alvear Restrepo, van Colectivo de Abogados, een organisatie die bestaat uit advocaten en juristen, en Yessika Hoyos, lid en mensenrechtenverdediger, beschuldigd en gestigmatiseerd door de Spaanse Partido Popular. De partij zei hen als een organisatie die ten dienste staat van de guerrillaorganisatie FARC te beschouwen. De ambassadeur van Colombia heeft niet gereageerd op deze beschuldigingen. De FNV schreef een brief aan de president en vicepresident van Colombia om deze houding af te keuren en aan te dringen op een passende correctie.

Colombia - FNV-brief

De FNV schreef een protestbrief aan Juan Carlos Echeverry, president van ECOPETROL, wegens het ontslag van Edwin Palma Egea, voorzitter van de vakbond Obrera USO, omdat hij misstanden en corruptie van hoge functionarissen bij ECOPETROL gemeld had.

Mei

Swaziland - schrijfactie

1 mei manifestatie van de FNV

Petitie voor vakbondsrechten en protest tegen de aanvallen op vakbonden en activisten door de laatste absolute monarchie van Afrika. Eind 2014 kondigde de regering een onmiddellijk verbod van alle werknemers- en werkgeversorganisaties aan. Dit betekent een grove schending van ILO-conventie 87, die vrijheid van organisatie voor werknemers en werkgevers universeel garandeert. Ook politieke partijen, voorvechters van mensenrechten en journalisten moeten het ontgelden.

Augustus

Iran - schrijfactie Full Colour Festival

Petitie via Labourstart.org aan de Iraanse autoriteiten voor de vrijlating van Esmail Abdi en bescherming van vakbondsrechten in Iran. Esmail Abdi, leider van de Iraanse Leraren Vak Associatie, zit in de beruchte Evin gevangenis in Iran omdat hij naar een conferentie over onderwijs in Canada wilde.

September

Iran - FNV-brief / Schrijversnetwerk

Naar aanleiding van de plotselinge dood van vakbondsman Shahrokh Zamani in een Iraanse gevangenis en meerdere vakbondsrechtenschendingen in Iran schreef de FNV een brief aan minister Koenders. Daarin gaf de FNV aan samenwerking te willen met minister Koenders en het ministerie van Buitenlandse Zaken om de naleving van vakbondsrechten in Iran te waarborgen en het leven en de vrijheid van onze collega vakbondsbestuurders te beschermen.

Het Schrijversnetwerk schreef een brief aan de ambassadeur van Iran in Nederland om aan te dringen op een onafhankelijk onderzoek naar de dood van Shahrokh Zamani, onmiddellijke vrijlating van vakbondsactivisten en -bestuurders die vanwege hun vakbondswerk gevangen zitten en naleving van de ILO-verdragen 87 en 98 over de vakbondsvrijheid en het recht op collectief onderhandelen.

November

Indonesië - FNV-brief

De FNV stuurde een brief aan president Joko Widodo van Indonesië over de nieuwe procedure voor het bepalen van het minimumloon, waar vakbonden niet meer bij betrokken worden. Tijdens protesten hiertegen worden vakbondsmensen gearresteerd. FNV protesteert tegen arrestaties en roept de president op om in een open dialoog met de vakbonden tot een fair loonstelsel te komen in plaats van een systeem die de ongelijkheid alleen maar vergroot.

December

Zuid-Korea - Schrijversnetwerk

Het Schrijversnetwerk schreef een brief aan de president Park Geun-hye, van Zuid-Korea om te protesteren tegen schending van vakbondsrechten in het land. Zo wordt de politie afgestuurd op protestdemonstraties, worden vakbondsleiders gearresteerd, en is een inval gedaan in kantoren van de vakbondsconfederatie KCTU.

ONZE MISDAAD: VAKBONDSACTIVISME

VAKBONDSPRIJS VOOR MEHMET BOZGEYIK EN SAKINE ESEN YILMAZ VAN DE TURKSE ONDERWIJSBOND EĞİTİM SEN

“Twee jaar geleden hadden we Mehmet Bozgeyik en Sakine Esen Yilmaz van de Turkse onderwijsbond Eğitim Sen ook al genomineerd voor de vakbondsrechtenprijs”, zegt Trudy Kerperien, internationaal secretaris van de AOb. “Toen ging de prijs naar een Indonesische vakbondsman. En vanwege de voortdurende repressie in Turkije dachten we: we nomineren ze gewoon nog een keer! En nu hebben ze ‘m.”

Boven: Mehmet Bozgeyik. Onder: Sakine Esen Yilmaz tijdens de uitreiking van de Febe Elizabeth Velásquez vakbondsrechtenprijs

Voor Kerperien is het duidelijk dat Bozgeyik en Yilmaz (de voormalige en de huidige leider van Eğitim Sen) de prijs gewoon verdienen. Om actief te durven zijn voor de onderwijsbond Eğitim Sen heb je moed nodig. Turkije is een bondgenoot van Nederland, lid van de Navo, maar mensen- en vakbondsrechten zijn allesbehalve verzekerd in dit land. Kerperien: “We hebben bij de AOb verschillende leden van Turkse komaf die in hun vaderland lange tijd in de gevangenis hebben gezeten. Hun misdaad: actief zijn voor hun bond.” Eğitim Sen heeft het behoorlijk verbruid bij de Turkse overheid. Dat komt vooral omdat de bond ook open staat voor Koerdische leden en hun belangen eveneens behartigt. Kerperien: “Dan sta je als organisatie al snel te boek als ‘terroristisch’.” Het grootste deel van 2012 zaten Bozgeyik en Yilmaz in de gevangenis op beschuldiging van - uiteraard - betrokkenheid bij terrorisme. Uiteindelijk werden ze in 2013 op borgtocht vrijgelaten. Een rechter hebben ze in die tijd niet gezien.

GEEN UITREISVISUM

In juni 2015 werd de prijs - voluit de FNV Febe Elizabeth Velásquez Vakbondsrechtenprijs - uitgereikt. Alleen Bozgeyik kon daar bij zijn; Yilmaz kreeg geen uitreisvisum van de autoriteiten.

“De FNV maakt zich ernstig zorgen over mensenrechten en vakbondsrechten in Turkije”, zei Leo Hartveld, voorzitter van Mondiaal FNV, tijdens de prijsuitreiking aan Mehmet Bozgeyik. “Kritisch denken en openhartigheid worden niet gewaardeerd. En jullie als onderwijsmensen worden als extra gevaarlijk gezien. Allereerst omdat jullie als vakbondsmensen opkomen voor de rechten van werkenden. Maar bovendien omdat jullie jonge mensen stimuleren om autonome burgers te worden die voor zichzelf kunnen denken.” Voor Mondiaal FNV is Eğitim Sen een gewaardeerde partner in het bestrijden van schooluitval en kinderarbeid in Turkije.

Mehmet Bozgeyik toonde zich ontroerd en strijdbaar tijdens het ontvangen van de prijs en de staande ovatie van het FNV Ledenparlement. Hij ziet de prijs als een teken van solidariteit in een belangrijke beweging: “De grootste angst van het onderdrukkende Turkije is dat de vakbondsstrijd toeneemt (...) Vakbonden zijn niet alleen organisaties die rechten van werknemers op de werkplek verdedigen. Ze zijn ook het geweten van de gemeenschap.”

OUDSTE BEROEP TER WERELD MET DE JONGSTE RECHTEN

SINTRASEXCO VAKBOND VOOR COLOMBIAANSE SEKSWERKERS

“Ons werk is niet onwaardig, onwaardig zijn de omstandigheden waarbinnen we ons werk moeten uitvoeren.” Trotse woorden van Fidelia Suárez, de initiatiefneemster en voorzitter van Sintrasexco, de eerste Colombiaanse vakbond voor prostituees. “We willen gezien worden als gewone werkers met alle rechten die andere werkers ook hebben.” Fidelia en 27 van haar collega’s hebben hun zin gekregen. Sintrasexco is in 2015 lid geworden van de vakcentrale CTC.

Sintrasexco

VRIJE KEUZE

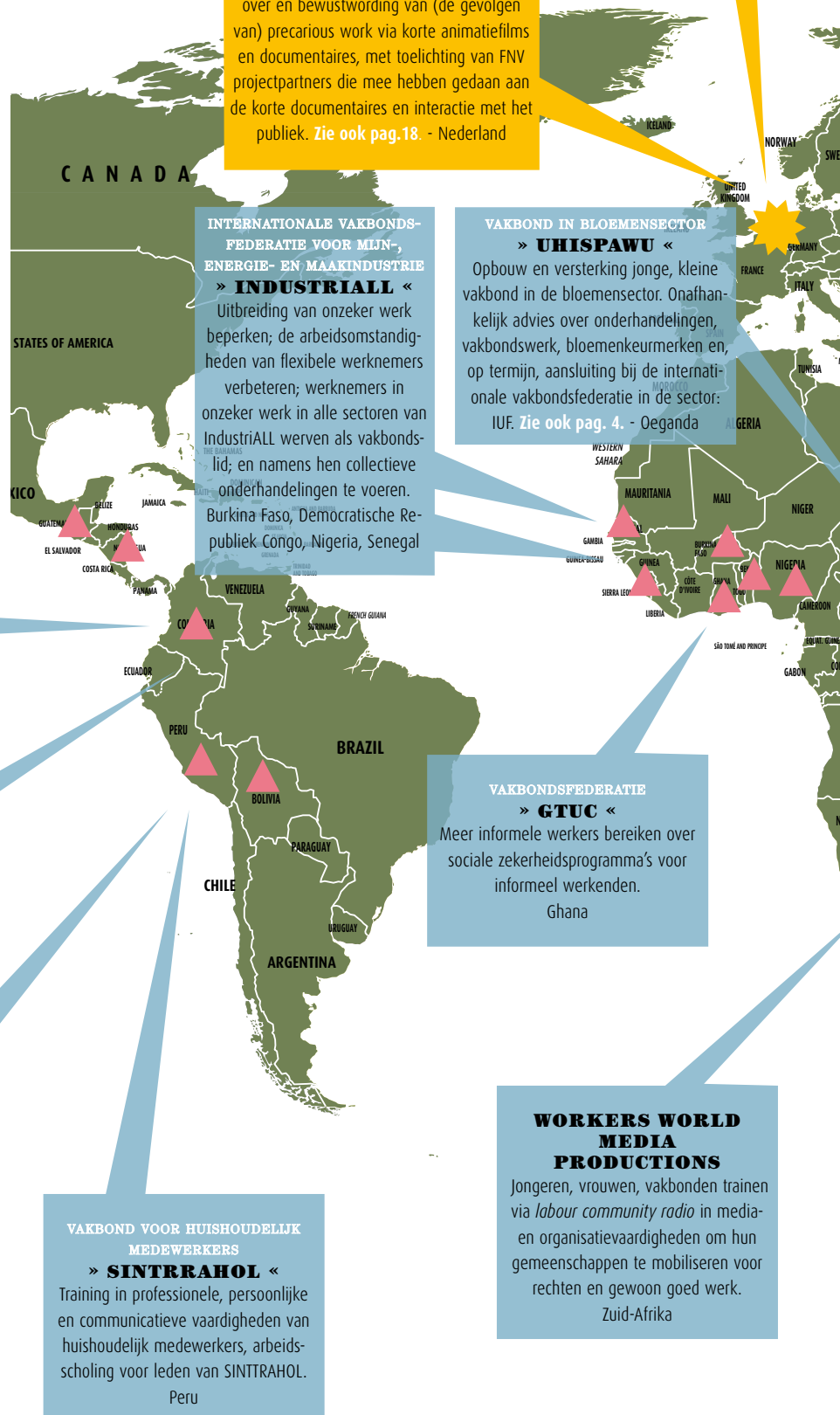
Het lidmaatschap kwam er niet zonder slag of stoot. Binnen de vakbond in Colombia zijn er verschillende stemmen die zeggen dat sekswerkers geen plek moeten krijgen binnen een vakbond. Dan bestendig je de uitbuiting, is hun gedachte. Die discussies heb je in Nederland ook; er vindt nu eenmaal veel onderdrukking plaats binnen de prostitutie. Maar de CTC stelt zich op het standpunt dat er ook vrouwen zijn voor wie sekswerk een relatief vrije keuze is. De grondwet verbiedt prostitutie niet. Binnen die grenzen moeten de mensen met het oudste beroep ter wereld dan ook dezelfde bescherming genieten als andere beroepsgroepen, was het eindoordeel van de CTC. Eigenlijk is de oprichting van de bond voor prostituees een onverwacht gevolg van de eerdere successen van bonden voor *domestic workers*. Huishoudelijke hulpen hebben na lange strijd recht op pensioen, sociale zekerheid, vakantietoeslagen, et cetera. Bij het benaderen van huishoudelijke hulpen kwamen activisten van de vakcentrale CTC ook in aanraking met sekswerkers en zo ontstond het contact.

ONTZAG

Het informele - en vaak illegale! - karakter van de prostitutie verhindert dat sekswerkers cao's en dergelijke kunnen afsluiten. De vraag is dan wat zo'n vakbond kan afdwingen. Tjalling Postma van Mondiaal FNV vergelijkt het met de bonden voor straatverkopers. Dat zijn ook geen werknemers in de klassieke zin. Wat een bond voor straatverkopers en ook voor prostituees kan bereiken is dat er met een gezamenlijke stem kan worden gesproken richting lokale overheden. Bijvoorbeeld om een eind te maken aan het onheuse optreden van de politie; of om gedoogzones in te stellen waar sekswerkers hun beroep kunnen uitoefenen; of om aanzet te geven tot wetgeving die het makkelijker maakt voor sekswerkers om hun werk te doen. Prostituees die aangesloten zijn bij Sintrasexco zijn daarmee ook aangesloten bij de CTC, een van de oudste en zeer gerespecteerde bonden van Colombia. Dat dwingt ontzag af. Fidelia Suárez: “Velen van ons zijn alleenstaand ouder: we eisen dezelfde rechten als anderen opdat onze kinderen dezelfde mogelijkheden krijgen als andere kinderen. En daarom ook hebben we onze vakbond opgericht.”

ONZEKER WERK WERELDWIJD

Onzekeer werk ('precarious work') is mondiaal een trend. Veel mensen werken in een situatie waarin ze te weinig verdienen om in hun dagelijkse levensonderhoud te voorzien, zonder een fatsoenlijk contract, uitzicht op vast werk, sociale zekerheid en zonder rechten om zich te organiseren. Vaste banen worden omgezet in onzekeer werk, mensen worden gedwongen voor zichzelf te gaan werken en komen in de informele economie terecht. Hoe dan ook: onzekeer werk ondermijnt fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden en vakbondsorganisatie en daarmee de mogelijkheid voor mensen om een toekomst op te bouwen. FNV steunt projecten waarin vakbonden en arbeids-ngo's zich inzetten om meer zekerheid te creëren voor werkenden. Op deze wereldkaart staat een selectie van de projecten die Mondiaal FNV steunde in 2015 met als belangrijkste thema 'meer zekerheid in werk en inkomen' voor mensen in kwetsbaar werk.

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE VOOR DE BOUW- EN HOUTSECTOR
» **BWI** «
Internationale conferentie 'Migration and Trade Unions'. Ervaringen uitwisselen over organisatie van migrantenarbeiders; mondiale strategieën ontwikkelen voor arbeidsmigratie in de hout- en bouwsector; relaties met andere stakeholders versterken; de situatie in verschillende regio's en herkomst- en doellanden bespreken; bijdragen aan de BWI-campagne en overheden en werkgevers te betrekken bij de naleving van de rechten van migranten.
Nederland

» **MONDIAAL FNV** «
Filmfestival 'Making a living': voorlichting over en bewustwording van (de gevolgen van) precarious work via korte animatiefilms en documentaires, met toelichting van FNV projectpartners die mee hebben gedaan aan de korte documentaires en interactie met het publiek. **Zie ook pag.18** - Nederland

VAKBOND IN BLOEMENSECTOR
» **UHPAWU** «
Opbouw en versterking jonge, kleine vakbond in de bloemensector. Onafhankelijk advies over onderhandelingen, vakbondswerk, bloemenkeurmerken en, op termijn, aansluiting bij de internationale vakbondsfederatie in de sector: IUF. **Zie ook pag. 4** - Oeganda

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE VOOR MIJN-, ENERGIE- EN MAAKINDUSTRIE
» **INDUSTRIALL** «
Uitbreiding van onzekeer werk beperken; de arbeidsomstandigheden van flexibele werknemers verbeteren; werknemers in onzekeer werk in alle sectoren van IndustriALL werven als vakbondslid; en namens hen collectieve onderhandelingen te voeren. Burkina Faso, Democratische Republiek Congo, Nigeria, Senegal

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE VOOR MIJN-, ENERGIE- EN MAAKINDUSTRIE
» **INDUSTRIALL** «
Vakbonden versterken om de praktijk van uitbesteden van werk te veranderen of af te schaffen.
Colombia

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE VOOR COMMERCIËLE, FINANCIËLE, GRAFISCHE EN INDUSTRIËLE SECTOR
» **UNI** «
Bevorderen van gewoon goed werk in multinationals G4S (beveiligingsbedrijf) en bouwmarkt Sodimac.
Colombia

ONDERZOEKSIJNSTITUUT
» **PLADES** «
Steun aan organisaties van informeel werkenden. Helpen in het voeren van lobby- en dialoogactiviteiten om voor hun rechten en gewoon goed werk op te komen.
Peru

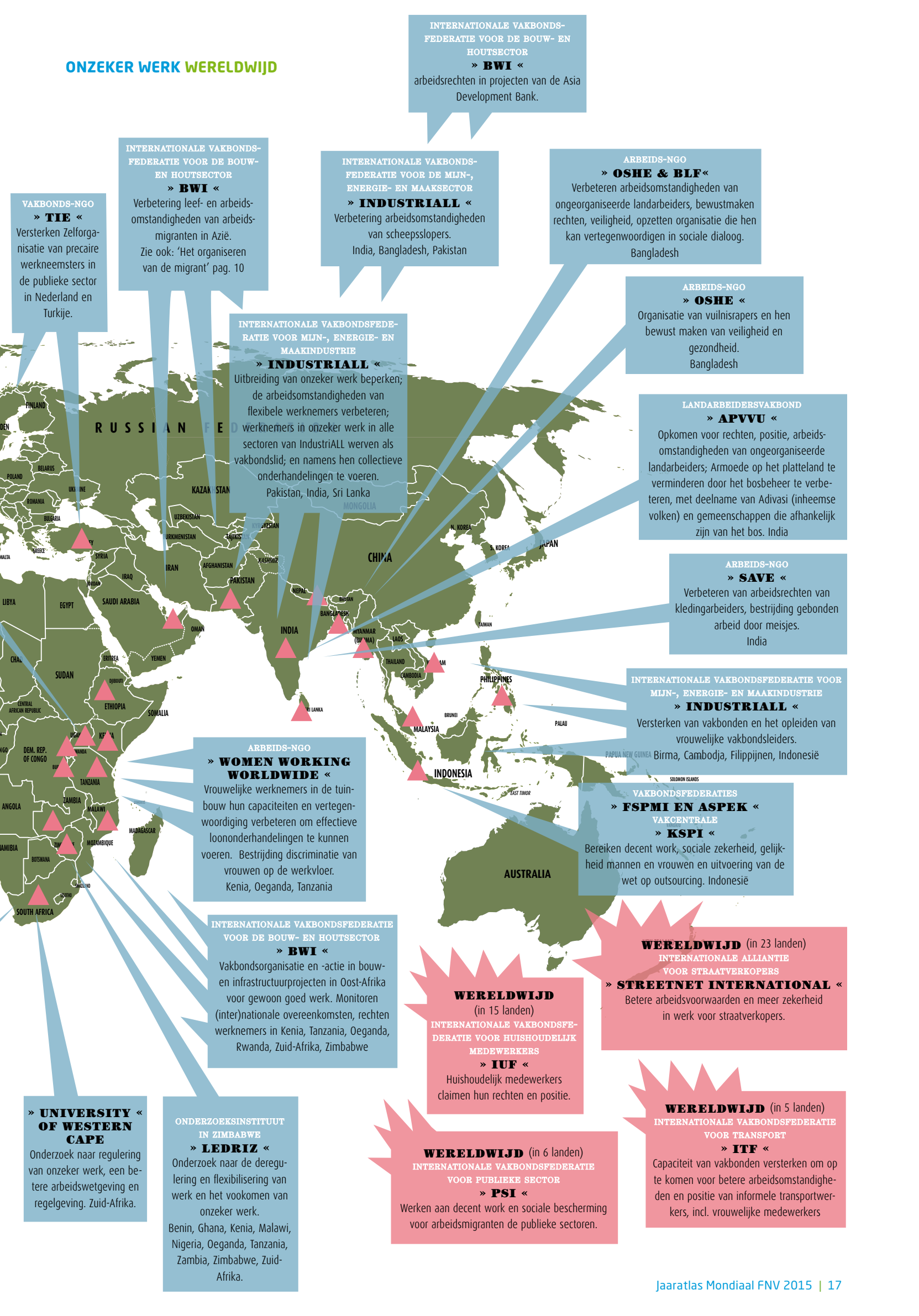
VAKBOND VOOR HUISHOUDELIJK MEDEWERKERS
» **SINTRRAHOL** «
Training in professionele, persoonlijke en communicatieve vaardigheden van huishoudelijk medewerkers, arbeidscholing voor leden van SINTRRAHOL.
Peru

VAKBONDSFEDERATIE
» **GTUC** «
Meer informele werkers bereiken over sociale zekerheidsprogramma's voor informeel werkenden.
Ghana

WORKERS WORLD MEDIA PRODUCTIONS
Jongeren, vrouwen, vakbonden trainen via *labour community radio* in media- en organisatievaardigheden om hun gemeenschappen te mobiliseren voor rechten en gewoon goed werk.
Zuid-Afrika

▲ = alle landen waarin de projecten uitgevoerd worden.

ONZEKER WERK WERELDWIJD

VAKBONDS-NGO
» **TIE** «
Versterken Zelforganisatie van precare werknemers in de publieke sector in Nederland en Turkije.

INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR DE BOUW- EN HOUTSECTOR
» **BWI** «
Verbetering leef- en arbeidsomstandigheden van arbeidsmigranten in Azië.
Zie ook: 'Het organiseren van de migrant' pag. 10

INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR DE MIJN-, ENERGIE- EN MAAKSECTOR
» **INDUSTRIALL** «
Verbetering arbeidsomstandigheden van scheepsslopers.
India, Bangladesh, Pakistan

INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR DE BOUW- EN HOUTSECTOR
» **BWI** «
arbeidsrechten in projecten van de Asia Development Bank.

ARBEIDS-NGO
» **OSHE & BLF** «
Verbeteren arbeidsomstandigheden van ongeorganiseerde landarbeiders, bewustmaken rechten, veiligheid, opzetten organisatie die hen kan vertegenwoordigen in sociale dialoog.
Bangladesh

ARBEIDS-NGO
» **OSHE** «
Organisatie van vuilnisrapers en hen bewust maken van veiligheid en gezondheid.
Bangladesh

INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR MIJN-, ENERGIE- EN MAAKINDUSTRIE
» **INDUSTRIALL** «
Uitbreiding van onzeker werk beperken; de arbeidsomstandigheden van flexibele werknemers verbeteren; werknemers in onzeker werk in alle sectoren van IndustriALL werven als vakbondslid; en namens hen collectieve onderhandelingen te voeren.
Pakistan, India, Sri Lanka

LANDARBEIDERSVAKBOND
» **APVUU** «
Opkomen voor rechten, positie, arbeidsomstandigheden van ongeorganiseerde landarbeiders; Armoede op het platteland te verminderen door het bosbeheer te verbeteren, met deelname van Adivasi (inheemse volken) en gemeenschappen die afhankelijk zijn van het bos. India

ARBEIDS-NGO
» **SAVE** «
Verbeteren van arbeidsrechten van kledingarbeiders, bestrijding gebonden arbeid door meisjes.
India

INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR MIJN-, ENERGIE- EN MAAKINDUSTRIE
» **INDUSTRIALL** «
Versterken van vakbonden en het opleiden van vrouwelijke vakbondsleders.
Birma, Cambodja, Filippijnen, Indonesië

ARBEIDS-NGO
» **WOMEN WORKING WORLDWIDE** «
Vrouwelijke werknemers in de tuinbouw hun capaciteiten en vertegenwoordiging verbeteren om effectieve loononderhandelingen te kunnen voeren. Bestrijding discriminatie van vrouwen op de werkvloer.
Kenia, Oeganda, Tanzania

VAKBONDS-FEDERATIES
» **FSPMI EN ASPEK** «
VAKCENTRALE
» **KSPI** «
Bereiken decent work, sociale zekerheid, gelijkheid mannen en vrouwen en uitvoering van de wet op outsourcing. Indonesië

INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR DE BOUW- EN HOUTSECTOR
» **BWI** «
Vakbondsorganisatie en -actie in bouwen infrastructuurprojecten in Oost-Afrika voor gewoon goed werk. Monitoren (inter)nationale overeenkomsten, rechten werknemers in Kenia, Tanzania, Oeganda, Rwanda, Zuid-Afrika, Zimbabwe

WERELDWIJD (in 15 landen)
INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR HUISHOUDELIJK MEDEWERKERS
» **IUF** «
Huishoudelijk medewerkers claimen hun rechten en positie.

WERELDWIJD (in 23 landen)
INTERNATIONALE ALLIANTIE VOOR STRAATVERKOPERS
» **STREETNET INTERNATIONAL** «
Betere arbeidsvoorwaarden en meer zekerheid in werk voor straatverkopers.

» **UNIVERSITY OF WESTERN CAPE** «
Onderzoek naar regulering van onzeker werk, een betere arbeidswetgeving en regelgeving. Zuid-Afrika.

ONDERZOEKSIJNSTITUUT IN ZIMBABWE
» **LEDRIZ** «
Onderzoek naar de deregulering en flexibilisering van werk en het voorkomen van onzeker werk.
Benin, Ghana, Kenia, Malawi, Nigeria, Oeganda, Tanzania, Zambia, Zimbabwe, Zuid-Afrika.

WERELDWIJD (in 6 landen)
INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR PUBLIEKE SECTOR
» **PSI** «
Werken aan decent work en sociale bescherming voor arbeidsmigranten de publieke sectoren.

WERELDWIJD (in 5 landen)
INTERNATIONALE VAKBONDS-FEDERATIE VOOR TRANSPORT
» **ITF** «
Capaciteit van vakbonden versterken om op te komen voor betere arbeidsomstandigheden en positie van informele transportwerkers, incl. vrouwelijke medewerkers

GEWOON GOED WERK 'AT THE MOVIES' FILMFESTIVAL MONDIAAL

Op 14 december organiseerde Mondiaal FNV een filmfestival in muziekcentrum Tivoli in Utrecht. Karen Brouwer van Mondiaal FNV is de drijvende kracht achter het filmfestival. "We zochten naar andere manieren om het probleem van *precarious work* - kwetsbaar werk - aan te kaarten. Dat heeft geresulteerd in een aantal korte films. Het zijn zeker niet uitsluitend de succesverhalen. We proberen ook te laten zien hoe moeilijk de strijd voor 'gewoon goed werk' soms is." In de films komen de mensen aan het woord die de strijd tegen *precarious work* dagelijks voeren.

Reinalda Chaverra werkt als huishoudster voor een familie in het Colombiaanse Medellin: "Ik verdien 120 duizend pesos - ongeveer veertig euro - voor drie dagen per week. Het minimumloon is niet genoeg om mezelf en m'n gezin te onderhouden. Ik word uitgebuit. En daarom ben ik lid geworden van de vakbond Utrasd. Ik hoop dat alle huishoudsters leren wat hun rechten zijn."

Helen Wambui Muthoni is straatverkoopster in Kenia. Ze verkocht pennen, potloden en schriften in het zakendistrict. "Ik werd vaak lastiggevalen. Ambtenaren namen zomaar spullen in beslag. Of ze eisten seks. Deed je het niet, dan kon je het schudden, dan kon je hier niet werken." De vakbond voor straathandelaren, Kenasvit, komt op voor deze informele werkers en stelt zich teweer tegen de repressie van de overheid. Helen kon met steun van Kenasvit een nieuw handeltje opzetten in een andere wijk van de stad.

Rapper Tic Tac: "Toen ik een keer in Londen was, hoorde ik over een vakbond voor musici. Terug in Ghana heb ik me meteen aangemeld als lid van de Ghanese bond voor musici, Musiga. Ik wilde ergens bij horen. Vakbonden zijn zeker ook belangrijk voor informele beroepen, want wij moeten samen voor onze belangen opkomen." Musiga behartigt de belangen van 4500 musici in Ghana.

Angeline Bhanxa, bewaker in Zimbabwe: "Als ik wakker word, weet ik niet of ik aan 't eind van de dag nog werk heb. Het contract dat we hebben getekend biedt geen zekerheid. Ik kan ieder moment ontslagen worden. Van de cursussen van Zisegu, de bond voor bewakers, heb ik geleerd dat ik recht heb op zwangerschapsverlof en een uur per dag om mijn kind de borst te geven." Anusa Mikundi: "Van mijn salaris als bewaker kan ik niet rondkomen, daarom maak ik in m'n vrije tijd bakstenen en die probeer ik te verkopen. Ik ben lid geworden van Zisegu, omdat ik eigenlijk niks wist over mijn rechten. Nu weet ik onder andere dat werkgevers extra geld moeten betalen als ik overuren maak."

Animatiefilm 'Welkom in Doha, Qatar', gemaakt door Mr. Lee

Korte documentaire: 'Strijden voor gewoon goed werk: huishoudelijk medewerkers in Colombia', gemaakt door Sytstke Susie Jellema.

Korte documentaire: 'Strijden voor gewoon goed werk: straatverkopers in Kenia', gemaakt door Africa Interactive

Korte documentaire: 'Strijden voor gewoon goed werk: muzikanten in Ghana', gemaakt door Africa Interactive

HET AKKOORD VAN AMSTERDAM

PERUANEN BLIJVEN POLDEREN

Vorig jaar konden we in de Jaaratlas 2014 melden dat Peruaanse werknemers en werkgevers samen op bezoek waren in Nederland en hier het 'polderen' leerden kennen. Nu, een jaar later, zijn de eerste, prille resultaten van deze sociale dialoog zichtbaar. Het zaadje dat bij het bezoek aan Nederland werd gezaaid is langzaam ontkiemd. 'Het Akkoord van Amsterdam', zo noemen Peruaanse werknemers en werkgevers de gemaakte afspraak tot samenwerking en overleg.

PERMANENT OVERLEG

Het agrarische exportbedrijf Camposol is de eerste onderneming bij wie, in de sfeer van het Akkoord van Amsterdam, een cao is overeengekomen. Camposol is een van de grootste groente-exporteurs van Peru. De asperges en avocado's van dit bedrijf zijn te vinden in de Nederlandse supermarkten. In de cao zijn onder andere een (bescheiden) loonsverhoging geregeld, schooltoelages voor kinderen, extra vrije dagen na lang dienstverband en medische zorg. Maar het belangrijkste resultaat is dat werknemers na vier jaar een vaste aanstelling krijgen. Dat is uniek in een sector waar het wettelijk mogelijk is mensen steeds maar weer korte contracten te geven. Deze afspraak geldt voor ruim drieduizend van de tienduizend werknemers. Camposol en de bedrijfsvakbond Sitecasa hebben ook afgesproken permanent in overleg te blijven.

ONWENNIG

De FNV blijft - op afstand - het project volgen. Afgelopen jaar heeft een Nederlandse delegatie Peru bezocht. Onder andere was de delegatie bij de jaarlijkse 'Week van de Industrie', georganiseerd door werkgeversvereniging SNI. Mondiaal FNV voorzitter Leo Hartveld: "Voor het eerst in de geschiedenis zaten vakbondsleden in de zaal. Soms wat onwennig en niet wetend hoe zich te kleden of te gedragen omdat ze nooit eerder op zo'n conferentie waren geweest."

Belangrijk in het proces van dialoog is Samuel Machacuay die namens Mondiaal FNV gedurende het proces van toenadering de plooiën gladstrijkt en de communicatielijnen open houdt. Want een sociale dialoog betekent niet dat werknemers en werkgevers altijd op dezelfde lijn zitten. Verre van dat. De verschillen zijn groot en regelmatig maken de bonden zich boos vanwege de erbarmelijke arbeidsomstandigheden die in sommige bedrijven nog steeds voorkomen. En de bonden blijven zich ook verzetten tegen flexibilisering, informaliteit en het aantasten van zekerheden.

Hartveld: "Het zijn twee werelden. Aan de ene kant de rijkdom van de werkgevers, aan de andere kant de uitbuiting van meisjes en vrouwen als huisarbeiders die op jonge leeftijd moeten gaan werken. Dan zie je de enorme betekenis van de bond en de grote taak waar ze voor staat. Voor de toekomst van Peru zijn erkenning van de vakbeweging, bestrijding van de informele arbeid, tegengaan van corruptie en bevorderen van (vak)opleiding van doorslaggevende betekenis. Dat zijn precies de onderwerpen die we hebben besproken in het kader van *el Diálogo Social*."

Werknemers op een plantage in Peru

INTERNATIONAAL MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) door bedrijven betekent voor de FNV dat ze zich minimaal houden aan de fundamentele arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie ILO: de vrijheid van werknemers om zich te organiseren en om te onderhandelen over arbeidsvoorwaarden, geen kinderarbeid, geen dwangarbeid, geen discriminatie. Maar ook bijvoorbeeld het betalen van een leefbaar loon is essentieel in vele landen. FNV spreekt bedrijven aan op hun sociale beleid en ondersteunt vakbonden in het onderhandelen met bedrijven. Op deze wereldkaart staan de projecten die Mondiaal FNV in 2015 steunde en die voor een belangrijk deel met IMVO door bedrijven te maken hebben. Ook in Nederland zet FNV zich in voor IMVO.

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE VOOR DE BLOEMENSECTOR
» **IUF** «
Vakbondsrechten in de bloemensector: bijdragen aan de organisatieversterking van vakbonden, het recht op organisatie en cao-onderhandeling, verbeteren van werkomstandigheden en bevorderen van sociale dialoog. Colombia

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE BOUW- EN HOUTSECTOR
» **BWI** «
Bouwbonden helpen Decent Work te bevorderen en cao-onderhandelingen te voeren voor de bouw- en houtsector waarin diverse multinationale ondernemingen actief zijn. Colombia

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE VOOR DE TRANSPORT
» **ITF** «
Werknemers in Latijns-Amerikaanse luchtvaartindustrie organiseren, cao-onderhandelingen, verbeteren arbeidsomstandigheden en sociale dialoog, bevorderen solidariteit werknemers in diverse landen. Colombia en Peru

VAKBONDSFEDERATIE VOOR KLEDINGARBEIDERS
» **FNTTP** «
Versterken van de capaciteit om arbeidsrechten in de textiel- en kledingsector te bewaken, te beschermen en in geval van schending ongedaan te maken. Peru

VAKBONDSFEDERATIE VOOR WERKNEMERS IN DE LANDBOUW
» **FENTAGRO** «
Samenwerking Fentagro en FNV in de keten van Peruaanse landbouwproducten die in Nederlandse supermarkten liggen met als doel de slechte omstandigheden te verbeteren. **Zie ook pag. 19.** Peru

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE VOOR COMMERCIELE, FINANCIËLE, GRAFISCHE EN INDUSTRIËLE SECTOREN
» **UNI** «
UNI Network International
Het monitoren van een aantal bedrijven op naleving vakbondsrechten, (internationale) campagne voeren tegen deze bedrijven in geval van schending zodat ze hun gedrag aanpassen. Bevorderen van gewoon goed werk in multinationals G4S (beveiligingsbedrijf), bouwmarkt Sodimac en banken. Colombia

» **ENS** «
Onderzoek naar het gedrag van nationale en internationale bedrijven in naleving arbeidsrechten. Colombia

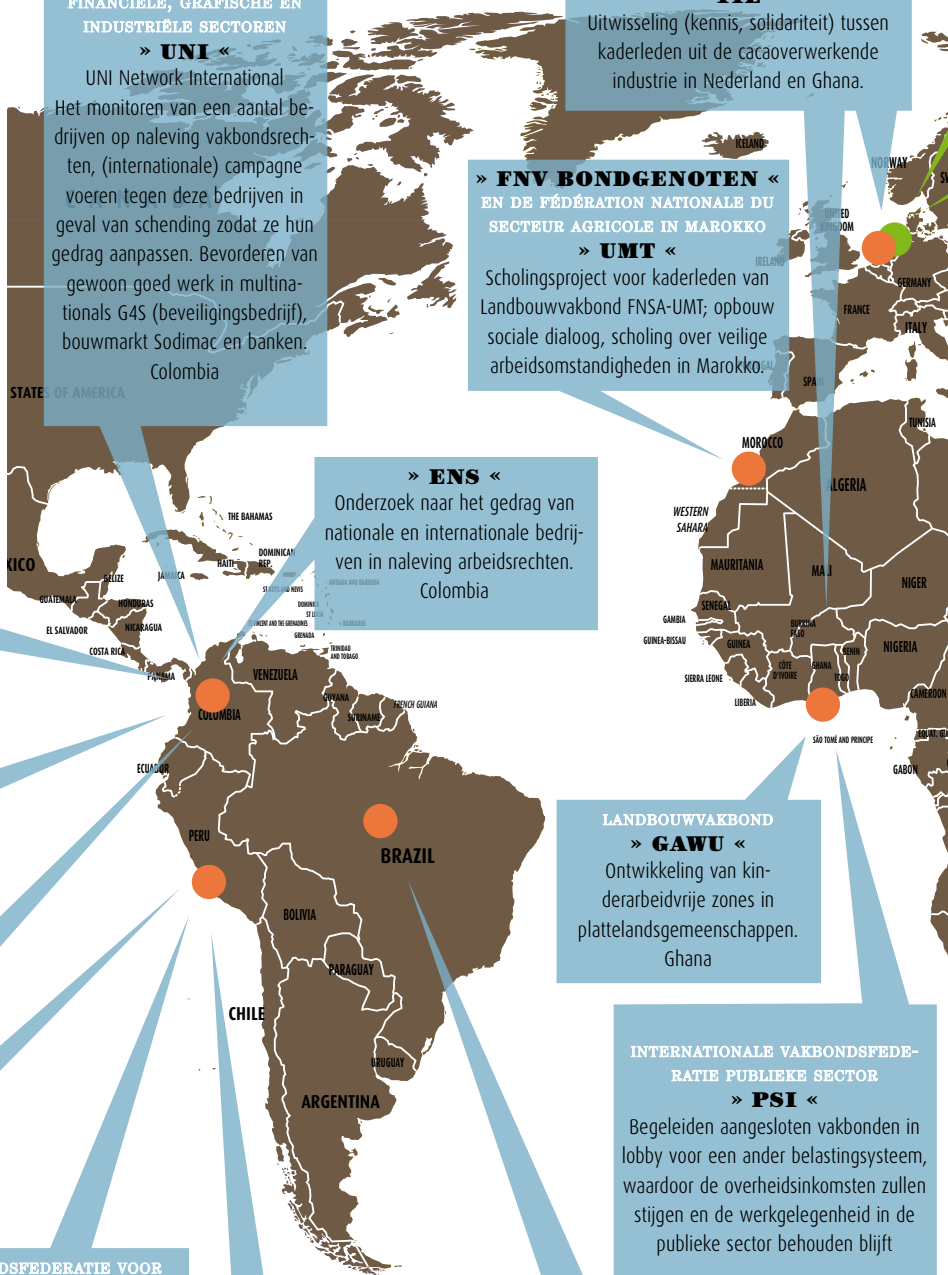
» **FNV BONDGENOTEN** «
EN DE FÉDÉRATION NATIONALE DU SECTEUR AGRICOLE IN MAROKKO
» **UMT** «
Scholingsproject voor kaderleden van Landbouwwakbond FNSA-UMT; opbouw sociale dialoog, scholing over veilige arbeidsomstandigheden in Marokko.

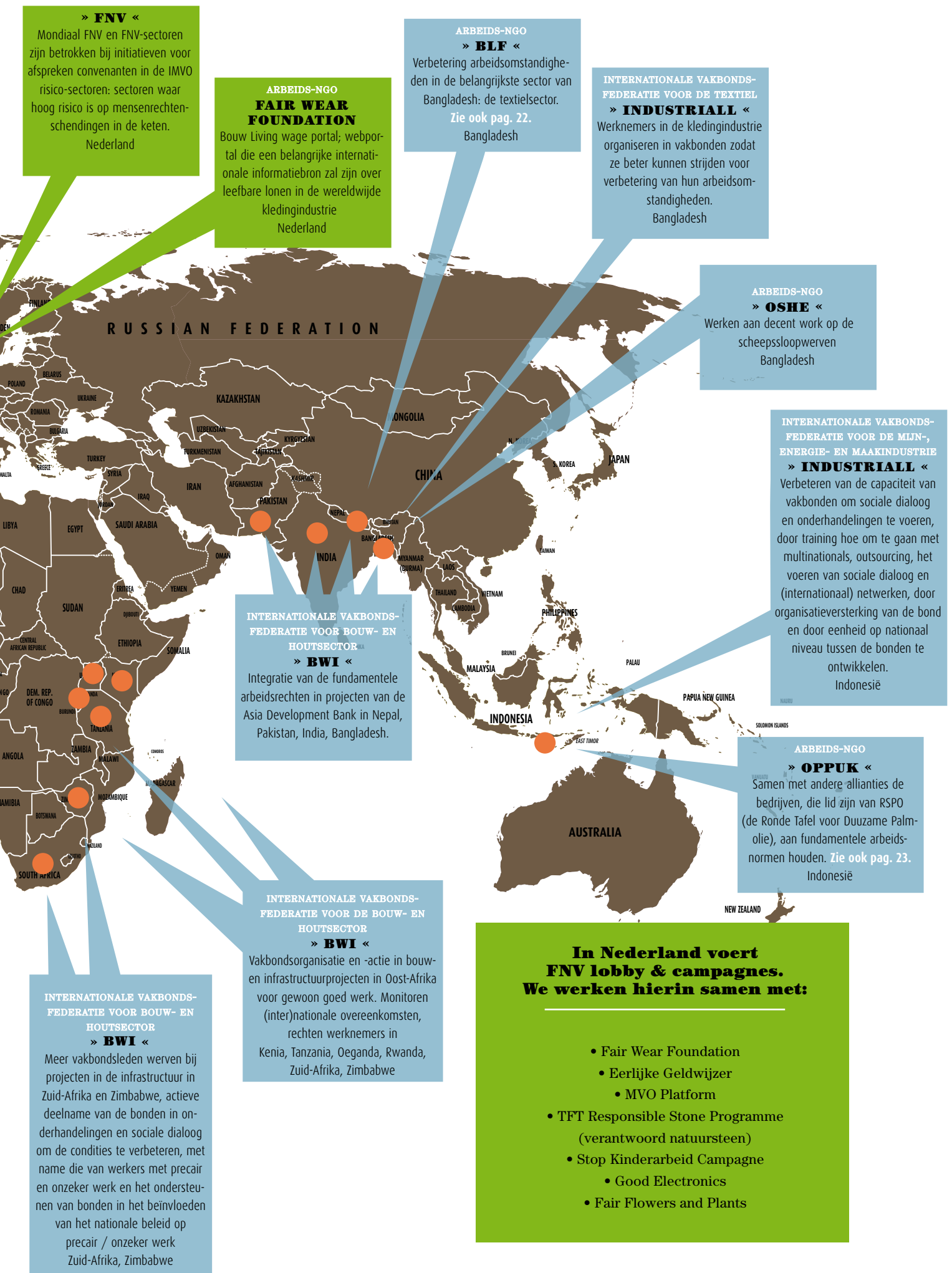
» **FNV BONDGENOTEN** «
VAKBONDS-NGO
» **TIE** «
Uitwisseling (kennis, solidariteit) tussen kaderleden uit de cacaoverwerkende industrie in Nederland en Ghana.

LANDBOUWWAKBOND
» **GAWU** «
Ontwikkeling van kinderarbeidvrije zones in plattelandsgemeenschappen. Ghana

INTERNATIONALE VAKBONDSFEDERATIE PUBLIEKE SECTOR
» **PSI** «
Begeleiden aangesloten vakbonden in lobby voor een ander belastingstelsel, waardoor de overheidsinkomsten zullen stijgen en de werkgelegenheid in de publieke sector behouden blijft

VAKBONDS-NGO
» **TIE** «
Zelforganisatie van werknemers in Nederland en Brazilië bij DAF (Paccar) door uitwisseling van kennis over en ervaring in vakbondswerk en vakbondopbouw. Nederland en Brazilië

In Nederland voert FNV lobby & campagnes. We werken hierin samen met:

- Fair Wear Foundation
- Eerlijke Geldwijzer
- MVO Platform
- TFT Responsible Stone Programme (verantwoord natuursteen)
- Stop Kinderarbeid Campagne
- Good Electronics
- Fair Flowers and Plants

GROEIEND BEGRIP IN DE FILE VAN DHAKA

MULTISTAKEHOLDER-MISSIE NAAR BANGLADESH

In juni 2015 bezocht een opvallend Nederlands gezelschap Bangladesh. Werkgevers, vertegenwoordigers van de textielbranche, ngo's en de vakbeweging vergezelden minister Ploumen naar de textielhoofdstad van de wereld, Dhaka. Wilma Roos, beleidsmedewerkster bij Mondiaal FNV, vertelt over deze *multistakeholder-missie*:

"Het verkeer in Dhaka is gruwelijk. Dus we hebben uren in busjes gezeten op weg naar afspraken. Ik zat in een busje met onder andere Ton Heerts, vertegenwoordigers van twee financieringsmaatschappijen en met de CEO van C&A Nederland, Pals Brust. Eigenlijk was dat ontzettend gezellig. De C&A-baas bleek een groot gevoel voor humor te hebben, dus we hebben heel wat afgelachen. Ik denk dat die contacten daar in de stapvoets-files van Dhaka het onderlinge begrip hebben vergroot.

"Ik had van tevoren er op aangedrongen dat we niet alleen naar de 'modelfabrieken' zouden gaan waar het prima is geregeld, maar ook *downstream*, in de wijk Keranigonj, waar in talloze, duistere ateliers vooral kleding wordt gemaakt voor de lokale markt. Daar is het werk vrijwel geheel informeel, regels zijn er niet, daar vind je kinderarbeid, onderdrukking, verbod op vakbonden en rechteloosheid."

GEEN MAKKELIJKE BEZOeken

"Nog op de dag van vertrek bezochten we - zonder minister Ploumen, haar schema liet dat niet toe - de wijk Keranigonj. Natuurlijk zijn dit geen makkelijke bezoeken. De vertegenwoordiger van het ministerie was er stil van: de omstandigheden

waarin de mensen, vaak kinderen nog, hun werk moeten doen greep haar enorm aan. Maar ook de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven waren diep onder de indruk. Natuurlijk willen zij niet dat de producten die in deze ellendige omstandigheden worden gemaakt, in hun winkels te koop worden aangeboden. Maar de keten is zo weinig transparant dat dit nooit volledig uitgesloten kan worden, dat moesten zij ook toegeven. "Voor de lokale verhoudingen was een belangrijk resultaat van het bezoek dat er contact was tussen lokale werkgevers en vakbonden. Normaal praten die nauwelijks met elkaar in Bangladesh. Ook de Nederlandse werkgevers zagen dat hun Bengaalse collega's niet open stonden voor de wensen van de vakbeweging. 'Laat ons maar effe', zei Pals Brust van C&A en even later hoorden we hem aan de Bengaalse werkgevers uitleggen dat de eisen van de vakbeweging helemaal niet zo onredelijk waren!

"Concrete resultaten van de reis? Nou, toeval of niet, maar kort na de reis heeft H&M met IndustriALL een Framework Agreement gesloten, waarin de kledinggigant zich vastlegt op internationaal betere arbeidsvoorwaarden."

Kledingatelier in de wijk Keranigonj

SJOEMELPLANTAGES!

MANIFEST VOOR VRIJE EN EERLIJKE ARBEID IN DE PALMOLIEPRODUCTIE

Werknemers oliepalmlantage, Indonesië

“De arbeiders op de plantages in Indonesië krijgen steevast dagopdrachten die ze eigenlijk niet af kunnen krijgen. Ze moeten een bepaalde hoeveelheid palmvruchten plukken (niet meer en niet minder), alles moet precies verlopen volgens de instructies. Als hun werk afwijkt van de strikte instructies, dan moeten ze stevige boetes betalen. In nieuwe gedeeltes van de plantages, waar de palmen nog niet zo groot zijn, is dat misschien nog wel te doen, maar in de oudere gedeeltes kunnen arbeiders de boetes alleen ontlopen als ze hun vrouw of hun kinderen laten meewerken. Ze krijgen er geen cent meer om, maar de boetes kunnen ze zo ontlopen.”

VAN KOEKJES TOT SHAMPOO

Patrick van Klink, FNV-kaderlid bij Unilever, bezocht in november 2015 een palmolieplantage op het Indonesische eiland Sumatra. Hij schrok van wat hij zag aan het begin van de keten, die hij bij Unilever aan het einde meemaakt. Veel van de in Indonesië geproduceerde palmolie komt uiteindelijk terecht in producten van Unilever; van koekjes tot shampoo. Producten die gemaakt zijn dankzij onfrisse zaken als kinderarbeid, verbod op het vormen van vakbonden en onveilige werkomstandigheden. OPPUK, de arbeidsorganisatie uit Medan, Sumatra die opkomt voor de belangen van de arbeiders op de oliepalmlantages was in 2015 een van de drijvende krachten achter het manifest Free and Fair Labor in Palm Oil Production. Het manifest roept de palmolieproducenten op zich te houden aan de arbeidsnormen die zijn opgesteld door de Internationale Arbeidsorganisatie ILO. Het document is mede ondertekend door Mondiaal FNV.

BRANDEN

Unilever staat tegenwoordig bekend als een bedrijf dat z'n best doet om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. In de palmolie wil dat nog niet echt lukken, zegt Van Klink. Unilever was mede-initiatiefnemer van de Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO), waarin ook maatschappelijke organisaties meepraten over het verduurzamen van de palmolieketen. Volgens Tjalling Postma van Mondiaal FNV focust de RSPO nu vooral op ecologische duurzaamheid. “Met de branden die Indonesië de laatste jaren steeds teisteren (oerwouden worden platgebrand om er daarna oliepalm op te kunnen planten, red.) staan het milieu en het klimaat op ieders netvlies. Dat alle arbeidsnormen intussen worden overschreden krijgt veel minder aandacht.” Volgens Postma is het certificaat voor duurzame palmolie dat de RSPO uitgeeft waardeloos op het gebied van arbeidsrechten. Van Klink vult aan: “Je ziet soms een bordje hangen: ‘kinderarbeid verboden’. Maar dat zegt helemaal niks. Er wordt gewoon niet goed gecontroleerd en de manier waarop gewerkt moet worden, lokt misstanden juist uit. Als de papieren maar in orde zijn, krijgt een plantage al een certificaat dat ‘t duurzaam is. Het zijn sjoemelplantages!”

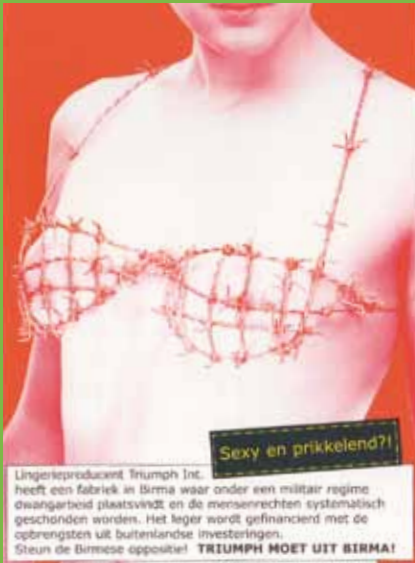
BOEK: COLLEGA'S WERELDWIJD

1975 - 2015 VEERTIG JAAR INTERNATIONALE VAKBONDSSOLIDARITEIT

Hun strijd, onze strijd, internationale solidariteit! Al meer dan veertig jaar zet de Nederlandse vakbeweging zich in voor collega's elders in de wereld. Die vier decennia staan beschreven in het boek "Collega's Wereldwijd. Veertig jaar internationale vakbondssolidariteit", geschreven door Roeland Muskens. Het boek is op 31 oktober 2015 verschenen.

FNV-voorzitter Ton Heerts overhandigde op de FNV Internationale Dag, 31 oktober 2015, het eerste exemplaar van het boek aan minister Ploumen van buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking.

OVER HET WERK VAN MONDIAAL FNV

PROJECTEN

Mondiaal FNV is onderdeel van Nederlands grootste werknemersorganisatie, de FNV. Mondiaal FNV geeft directe steun aan democratische vakbonden en aanverwante organisaties in Afrika, Azië, Latijns-Amerika, Midden- en Oost-Europa en het Midden-Oosten in de vorm van een financiële bijdrage aan projecten. Mondiaal FNV sluit aan bij initiatieven en projecten van de internationale vakbondsorganisaties, zoals de International Trade Union Confederation of de Global Union Federations (de internationaal georganiseerde sectorale bonden) en financiert projecten van individuele vakbonden en arbeidsgo's. Jaarlijks steunt Mondiaal FNV tussen de 150 en 200 projecten.

FINANCIËLE MIDDELEN

De financiële middelen hiervoor komen voor het grootste deel van het ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Vakbondsmedefinancieringsprogramma. Daarnaast ontvangt Mondiaal FNV financiële bijdragen van de FNV-bonden. Een aantal FNV-bonden heeft een eigen solidariteitsfonds. Deze fondsen worden door Mondiaal FNV beheerd.

LOBBY & CAMPAGNES

Mondiaal FNV geeft collega's in ontwikkelingslanden een stem in Nederland. Door voorlichting te geven, acties te organiseren en te lobbyen in Den Haag. Mondiaal FNV is onder meer actief in de campagne 'Stop Kinderarbeid. School, de beste werkplaats', in de Fair Wear

Foundation, de Eerlijke Bankwijzer en Initiatief Duurzame Handel (IDH). De vrijwilligers van de Werkgroep Mondiaal FNV Noord zorgen in het noorden des lands voor verspreiding van Mondiaal FNV-materiaal en -acties.

SAMENWERKING MET FNV-BONDEN

Ook de bij de FNV aangesloten vakbonden zijn betrokken bij het solidariteitswerk van de FNV. FNV Bondgenoten, Abvakabo FNV, FNV Bouw, en de Algemene Onderwijsbond (AOB) zijn in hun sector actief in de ondersteuning van collega's in ontwikkelings- en transitielanden. Door solidariteitsafspraken te maken met bedrijven, waarbij een bedrag gereserveerd wordt voor een vakbondsproject in een ontwikkelingsland, onderhandelen de bonden ook collectief voor collega's wereldwijd. En hierbij werken ze nauw samen met Mondiaal FNV.

EERLIJKE GROEI VIA DECENT WORK DOOR VAKBEWEGING

Mondiaal FNV staat voor een eerlijke, rechtvaardige en duurzame verdeling van inkomen en groei. Een van de manieren dit te bereiken is om te stimuleren dat alle werkende mensen decent work - fatsoenlijk werk - hebben. In het kort: decent work levert een eerlijk inkomen op en veiligheid en gezondheid op de werkplaats, het geeft sociale bescherming, en vrijheid aan mensen om zich te organiseren en te participeren in sociale dialoog. Decent work omvat mensenrechten en sociale rechten, allen internationaal vastgelegd.

De (internationale) vakbeweging, met al haar leden op de werkvloer, is als geen andere organisatie in staat om op verschillende niveaus aan decent work te werken: op landelijk niveau (wetgeving), internationaal niveau (framework agreements met multinationals) als op de werkvloer (cao's). Mondiaal FNV stelt vakbonden in ontwikkelingslanden in staat om dat in hun land en in hun context te doen. Vakbonden zijn vaak een van de weinige ledenorganisaties, ze zijn onderdeel van een sociale beweging en kunnen partner zijn in een sociale dialoog.

Het programma van Mondiaal FNV in 2013 - 2016 bestaat uit drie onderdelen:

STRONGER UNIONS - BETTER WORK - BETTER LIFE

Vakbonden en arbeids-ngo's hebben een waarneembare bijdrage geleverd aan een meer eerlijke verdeling van inkomen en welvaart, met decent work, gelijke rechten en de zekerheid om in eigen levensonderhoud te kunnen voorzien voor iedereen. Dit programma wordt uitgevoerd in negen landen: Ghana, Zimbabwe, Zuid-Afrika, Bangladesh, China (wordt afgebouwd), India (wordt afgebouwd), Indonesië, Colombia, Peru en in een aantal landen in Oost-Afrika: Kenia, Rwanda, Tanzania, Oeganda, Burundi.

GLOBAL DECENT WORK PROGRAMME

De focus in dit programma is decent work en vaste banen bij bedrijven en organisaties in de private en publieke sectoren. Dit programma wordt

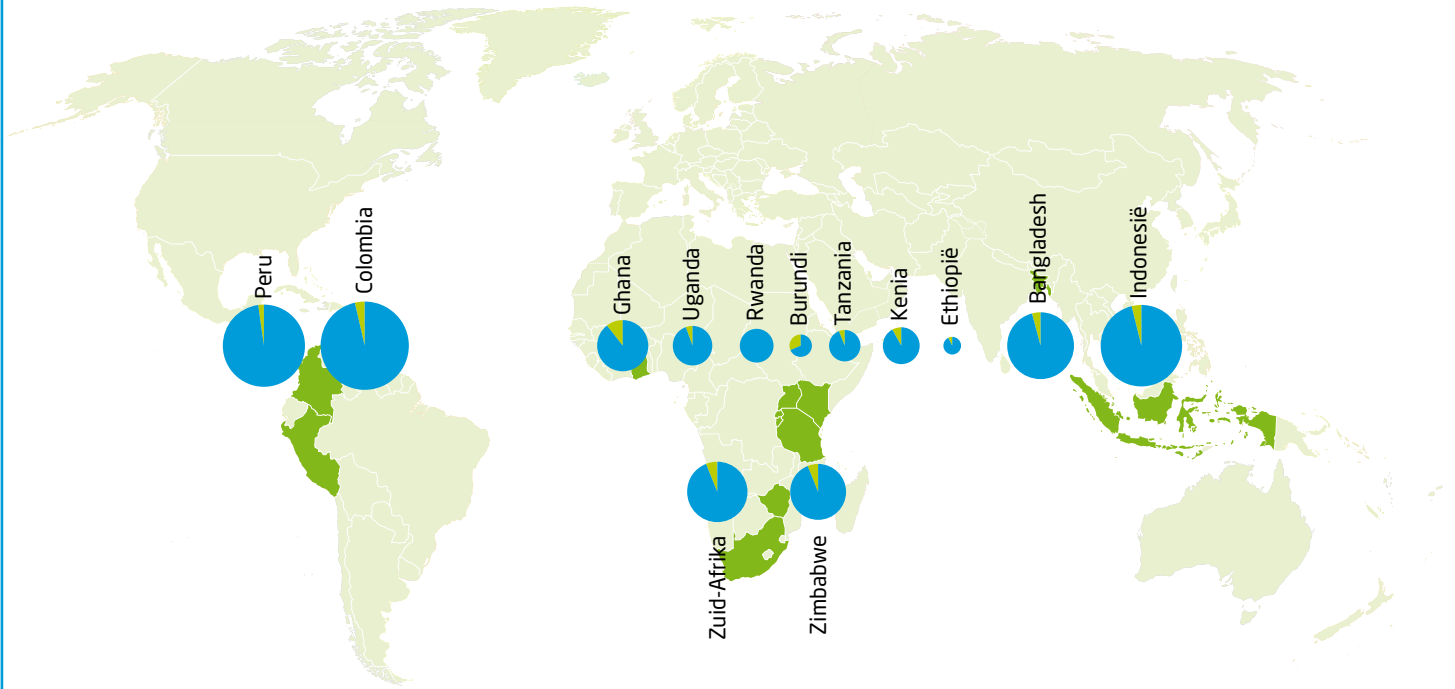
uitgevoerd in landen die op de PSD-landenlijst van het ministerie van Buitenlandse Zaken staan.

UNIONZUNION

In dit onderdeel linkt Mondiaal FNV FNV-bonden in Nederland aan vakbonden in partnerlanden via kennisuitwisseling, solidariteitscampagnes en lobby over onderwerpen als leefbaar loon, capaciteitsontwikkeling van de vakbond, decent work, informele economie en gelijke kansen en rechten voor mannen en vrouwen. Er wordt gekeken naar overeenkomsten op de vakbondagenda aan beide kanten.

FEITEN EN CIJFERS

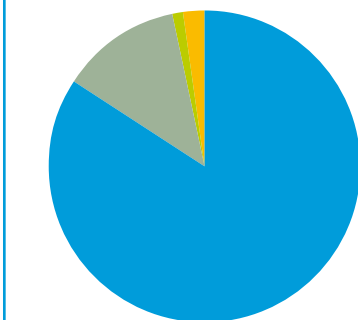
BESTEDINGEN VMP-PROJECTGELDEN IN PROGRAMMALANDEN

	Progr 1	Progr 2	Totaal
Bangladesh	533.951	22.690	556.641
Colombia	938.157	33.421	971.578
Indonesië	796.569	31.395	827.964
Ghana	292.739	33.902	326.641
Peru	824.808	17.900	842.708
Zimbabwe	365.743	23.513	389.256
Zuid-Afrika	427.761	26.687	454.448
Burundi	42.972	19.455	62.427
Ethiopië	36.069	2.900	38.969
Kenia	156.066	13.309	169.375
Rwanda	141.844	-66	141.778
Tanzania	115.628	7.450	123.078
Uganda	184.348	10.350	194.698
Totaal	4.856.655	242.906	5.099.561

Van de VMP-projectgelden is 89% in de programma-landen besteed

TOTAAL BESTEDINGEN VAN PROJECTGELDEN PER FONDS

VMP	5.720.279
Mondiaal / FNV	845.456
AOb	73.195
NPL/Hivos	142.441
Totaal	6.781.371

BESTEDINGEN PROJECTGELDEN MONDIAAL / FNV PER SECTOR

Sector Industrie en Agrarisch	221.881
Sector Metaal	191.196
Sector Diensten	9.000
Sector Vervoer	97.148
Sector Overheid	90.363
Sector Zorg en Welzijn	58.090
Sector Handel	28.800
Sector Bouw	78.078
Sector Publiekbelang	58.400
Sector Senioren	6.250
Sector Uitkeringsgerechten	6.250

Totaal 845.456

WELCOME IN CORPOCRATIE...

... dé plek waar iedereen gelijke kansen heeft en niemand afhankelijk is!

Deze arbeiders zijn 'entrepreneurs' in de dop! Met een beetje geluk werken ze zich op tot lopende bandmanager!

strip door www.mrlee.tv

Maar, even serieus: soms lijkt het alsof mensen de economie dienen in plaats van andersom. Werkgevers praten graag over 'flexibiliteit', maar de voordelen van 'flexwerk' zijn vooral voor werkgevers.

Wereldwijd hebben steeds MINDER mensen gewoon goed werk en leiden steeds MEER mensen een onzeker bestaan

Steeds vaker besteden bedrijven hun verantwoordelijkheden uit en ontzeggen arbeiders daarmee basale rechten en bescherming.

Regeringen gedogen dit, omdat ze deze bedrijven graag in eigen land houden. Succesvolle lobby loont.

EXIT

Onzeker werk betekent vaak ook:

geen vakbond die voor je opkomt,

geen sociale zekerheid

en zelfs geen leefbaar loon.

Terwijl de winst van grote bedrijven blijft stijgen, staan er steeds minder mensen op de loonlijst.

Maar het kan ook anders. Wereldwijd zorgen vakbonden ervoor dat je niet alleen staat.

Bekijk de film op www.mondiaalfnv.nl
Klik op: [onzeker werk](#) of [flexwerk wereldwijd](#)

BIED BESCHERMING

WORD DONATEUR VAN MONDIAAL FNV

**Kijk op www.mondiaalfnv.nl
of vraag de folder aan via mondiaal@fnv.nl
Bankrekeningnummer: **NL87INGB 0000 136000**
Mondiaal FNV heeft de ANBI-status**

DE VISIE VAN MONDIAAL FNV

Een wereld die mensen- en arbeidsrechten beschermt en respecteert en deze rechten in geval van schending herstelt, door een effectieve, sociale dialoog tussen sociale partners en/of staten en instituten, waardoor een meer rechtvaardige en eerlijke verdeling van welvaart en inkomen gewaarborgd wordt.

MISSIE MONDIAAL FNV

Mondiaal FNV draagt bij aan economische groei waarvan iedereen profiteert en die leidt tot een eerlijker verdeling van inkomsten en welvaart. Mondiaal FNV doet dat door democratische, representatieve en onafhankelijke vakbonden en arbeidsorganisaties in staat te stellen om gewoon goed werk en bestaanszekerheid voor iedereen te bevorderen.

COLOFON

Mondiaal FNV
Postbus 8456
1005 AL Amsterdam
T 020 581 64 87
F 020 581 63 41
E mondiaal@fnv.nl
I www.mondiaalfnv.nl
twitter.com/FNVMondiaal

Bankrekeningnummer
FNV Solidariteitsfonds
IBAN: NL87INGB 0000 136000
Mondiaal FNV heeft de ANBI-status

Uitgever: Stichting FNV Pers
Productie: Mondiaal FNV
Redactie: Marjan Brunner

Teksten: Roeland Muskens en Ellen Lammers, Wereld in Woorden
Eindredactie: Astrid van Unen, U-producties
Fotografie: Coverfoto: Mohammed Ponir Hossain / Hollandse Hoogte, binnenkant cover: Astrid van Unen, p. 4: Roel Burgler / Hollandse Hoogte, p. 5: BLF, p. 8: Toon Oomen, p. 9: Juan Vrijdag / Hollandse Hoogte, p. 10: BWI, p. 11: Xinhua / Hollandse Hoogte, p. 14: Astrid van Unen, p. 15: Sintrasexco, p. 19 Astrid Kaag, p. 22: Mohammed Asad / Hollandse Hoogte, p. 23: Tia Mboeik, p. 24: Merel Maissan, p. 24-25: Foto's uit het boek 'Collega's Wereldwijd', strip pag. 28: Mr. Lee.
Vormgeving: Roelant Meijer, Tegenwind Grafisch Ontwerp
Druk: Drukkerij Mostert & van Onderen! Leiden

